BIULETYN INFORMACYJNY MIASTA

Radzyń

WYDANIE SPECJALNE NA 550-LECIE MIASTA

ISSN 2450-1506

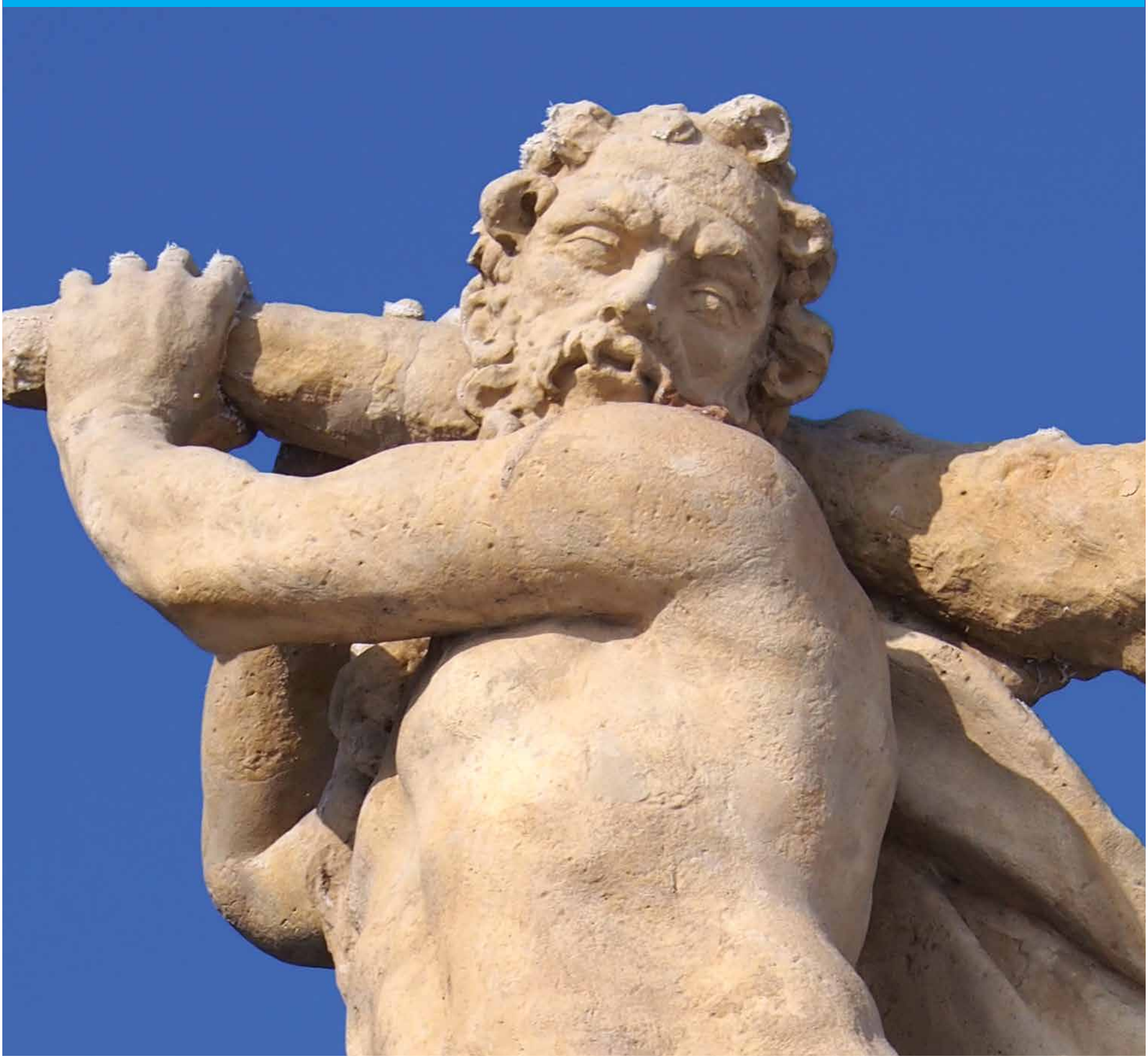

facebook.com/UrzadMiastaRadzynPodlaski

www.radzyn-podl.pl

550 LAT TEMU...

Jest rok 1468. Na tronie zasiada Kazimierz Jagiellończyk (1427-1492) - jeden z najaktywniejszych polskich władców. W latach 1454-1466 prowadził wojnę z Zakonem Krzyżackim (tzw. trzynastoletnią), zakończoną II pokojem toruńskim, na mocy którego Korona po 158 latach odzyskała Pomorze Gdańskie. To ułatwiło rozwój gospodarczy kraju. Władca przyczynił się do wzmocnienia znaczenia szlachty, Sejmu i sejmików. Miał 13 dzieci, czterech jego synów zostało królami, jeden syn został świętym, jeden kardynałem, a pięć córek żonami władców europejskich, dzięki czemu wpływy rodziny Jagiellonów sięgały połowy Europy. Dynastia Jagiellonów stała się jednym z czołowych domów panujących w Europie. Za panowania Kazimierza Jagiellończyka rozwinęła się kultura i sztuka, upowszechniała się oświata, rozwijało się budownictwo w stylu gotyckim. Rozkwitał Uniwersytet Jagielloński.

Nadanie praw miejskich

Co działo się w tym czasie na ziemi radzyńskiej? Dzierżawił je wówczas – w latach 1460-1473 Grot z Ostrowa herbu Rawicz, podkomorzy lubelski i starosta kazimierski. 28 października 1465 r. przywilejem wydanym w Kazimierzu dokonał lokacji miasta opartej o prawo polskie. Miasto powstało na płaskowzgórzu pokrytym lasami i bagnami, jego położenie określono jako „puste miejsce przy wsi Biała zwane Radzików, należące do króla i będące w dzierżawie" (Grażyna Michalska, „Radzyń Podlaski. Miasto i rezydencja" – „Historia" s. 12, w „Radzyń Podlaski. Miasto i rezydencja"). Lokacja dotyczyła terenu, gdzie obecnie znajduje się centrum Radzynia - m.in. ulica Ostrowiecka. Nie zachował się akt lokacyjny, jego treść znamy z potwierdzenia wydanego przez Zygmunta Augusta w 1544 roku. **31 marca 1468 przywilejem nadanym przez Kazimierza Jagiellończyka miasto zostało lokowane na prawie magdeburskim - na wzór Lublina**.

Radzyń miał bardzo korzystne położenie: między Łukowem, gdzie znajdował się punkt graniczny Polski i Litwy, a Parczewem, gdzie od 1413 roku odbywały się zjazdy koronno-litewskie; położony był przy ważnych szlakach handlowych.

Uzyskanie praw miejskich stało się powodem szybkiego rozwoju miejscowości. Przywilej upraszczał drogę urzędową, dawał prawo odbywania targów tygodniowych i dwóch jarmarków w roku oraz zwalniał mieszkańców na 20 lat od podatków.

Włodarzowanie Grota nie trwało długo. Najstarszy zachowany dokument z dziejów miasta nosi datę 1473 i informuje o przekazaniu dzierżawy Dominikowi Kazanowskiemu, który przejął ją z rąk Mikołaja Minorka z Ostrowa.

Rawicz - polski herb szlachecki

Nieznane są bardziej szczegółowe informacje o Grocie, któremu Radzyń zawdzięcza prawa miejskie, pamięć o nim jest jednak w Radzyniu pielęgnowana: główna ulica na jego cześć nosi nazwę **Ostrowiecka**, o czym informuje tablica umieszczona na południowej ścianie budynku przy Ostrowieckiej 32 (aktualnie znajduje się w nim siedziba banku PKO BP), jego imię przyjęło wychodzące w Radzyniu pismo społeczno-kulturalne „Grot".

Co znaczy nazwa naszego miasta?

W średniowieczu nazwy miejscowości bardzo często miały charakter dzierżawczy - oznaczały ich przynależność do kogoś. Możemy je rozpoznać po przyrostku -ów, -n, -ń lub zmiękczonej ostatniej głosce (Piotrków od imienia Piotr, Henryków – od Henryk, Anielin – od Aniela). Problem z rozpoznaniem nazwy właściciela pojawia się często, gdyż część imion używanych w średniowieczu została zapomniana. Tu możemy wymienić szereg nazw miejscowości, począwszy od Krakowa (gród Kraka), przez Warszawę (gród Warsza), Lublin, którego właścicielem był Lubel, Częstochowę – gród Czestocha, itd.

Skąd więc Radzyń? Jak wynika z dokumentu lokacyjnego, pierwotnie na miejscu dzisiejszego centrum miasta była „pustka zwana Radzików", potem – w roku 1539 w dokumentach pojawia się nazwa Radzin, w 1580 – oppidum Radzyn. Formy te mają rdzeń Rad-, który do dziś przetrwał w imieniu Radosław, a dawniej funkcjonował w imionach Radomił, Radociech, Radzik. Co on oznacza? Rad to zadowolony, wesoły, szczęśliwy. Takie znaczenie miało też imię Radza, forma dzierżawcza od tego imienia to Radzyn. Z czasem ostatnia głoska uległa zmiękczeniu i w ten sposób powstał Radzyń (podobnie jak Wieluń, Wohyń).

A skąd się wziął Radzyń Podlaski? Ta forma nazwy to tzw. zestawienie syntaktyczne. Druga część nazwy odróżnia nasze miasto od innych miejscowości o tej samej nazwie. W Polsce są dwa miasta i cztery wioski nazywające się Radzyń. Dlaczego jednak Podlaski? Historycznie należeliśmy do ziemi łukowskiej, która była zaliczana do Małopolski. Druga część nazwy pojawia się w XIX wieku. Ma ona uzasadnienie geograficzne (Radzyń leży na Nizinie Południowopodlaskiej) oraz historyczne. W 1816 roku w okresie Królestwa Kongresowego utworzono województwo podlaskie ze stolicą w Siedlcach, w 1818 roku – diecezję podlaską ze stolicą w Janowie Podlaskim. Fakty te wpłynęły na zaliczenie terenów obecnych powiatów: radzyńskiego, bialskiego, łukowskiego, parczewskiego i włodawskiego do Podlasia, choć pierwotnie Podlasie były to tereny położone nad Bugiem z Drohiczynem, Mielnikiem i Bielskiem Podlaskim.

Herb Radzynia

Statut Miasta Radzyń Podlaski stanowi: „Herbem miasta jest wizerunek białego niedźwiedzia kroczącego w lewo, w czerwonym polu".

Niedźwiedź w herbie towarzyszy naszemu miastu od zarania – choć nie zawsze był taki jak obecnie. Wszak założyciel miasta - Grot z Ostrowa pieczętował się herbem Rawicz, który przedstawiał pannę na niedźwiedziu. W zmienionej formie – już jako biały niedźwiedź stojący przy dębie, na czerwonym tle – pojawia się na przywileju Jana III Sobieskiego lokującym Nowe Miasto (1690). W albumie heraldycznym miast Królestwa Polskiego (1847) mamy i herb Radzynia - biały niedźwiedź stoi na tylnych łapach na złotym tle.

Herb Radzynia Podlaskiego

Warto podkreślić, że w historii miasta pojawiły się też inne motywy. Skaczący jeleń (Brochwicz) był herbem rodziny Kątskich, z której pochodziła Marianna Potocka. Obecnie możemy go oglądać na pałacu – na szczycie wschodniej wieży, w rzeźbie nad ryzalitem w skrzydle zachodnim (dawne wejście do biblioteki) czy w kompozycjach heraldycznych. Obok jelenia mamy dwuipółramienny krzyż – to Pilawa, herb Potockich. Z tej rodziny pochodziła Konstancja Szczuczyna, ale przede wszystkim był to herb, którym pieczętował się Eustachy Potocki.

Obecny herb ma elementy herbu założyciela miasta (niedźwiedź) oraz takie kolory, jak w dokumentach miejskich z okresu rządów Jana III Sobieskiego.

Anna Wasak

Nadanie praw miejskich Radzyń zawdzięcza Grotowi z Ostrowa, o czym przypomina pamiątkowa tablica na ul. Ostrowieckiej

Dziedzictwo historyczne Radzynia to siła do jego rozwoju

Rozmowa z Burmistrzem Miasta Radzyń Podlaski Jerzym Rębkiem

Obchody 550-lecia nadania praw miejskich Radzyniowi skłaniają nas do patrzenia wstecz. Jednak dla mieszkańców ważne są perspektywy rozwoju miasta. Czy uważa Pan, że wspaniałe dziedzictwo historyczne może mieć wpływ na jego rozwój?

Tak, i to kluczowy. Proces rewitalizacji śródmieścia, w tym Pałacu Potockich, parku i Rynku doprowadzi do tego, że stanie się ono miejscem wyjątkowym, pięknym i cennym, przy odpowiedniej promocji ściągnie tysiące turystów. A podkreślić należy, że pałac ze zdobiącymi go rzeźbami Redlera to ewenement w skali europejskiej. Już teraz – po sukcesach pałacu w plebiscytach ogólnopolskich obserwujemy zdecydowany wzrost zainteresowania naszą perłą. Niestety, obecny stan pałacu i jego otoczenia nie są w stanie zatrzymać turystów dłużej, tak by tu zanocowali, skorzystali z gastronomii, zrobili zakupy. Mamy nadzieję, że to się wkrótce zmieni.

Drugi element, który również stanowi historyczne dziedzictwo - to położenie miasta w miejscu, gdzie krzyżowały się w średniowieczu i obecnie krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne: północ-południe i wschód-zachód. Radzyń leży przy drogach krajowych nr 19 i 63 oraz wojewódzkiej nr 814, co może dać nam impuls do rozwoju gospodarczego. A przypomnieć należy, że działania rządu: projekt budowy Via Baltica czy przedłużenia autostrady A2 wprost wychodzą naprzeciw naszym potrzebom dobrego skomunikowania Radzynia z innymi częściami kraju czy nawet zagranicą.

Zabytkowy charakter centrum przez lata stanowił hamulec rozwoju miasta...

Niezwykle ważnym wydarzeniem, które otworzyło drzwi do rozwoju Radzynia było wydanie przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego decyzji odnośnie określenia granicy zabytku – to ma decydujący wpływ na kształtowanie przestrzeni naszego miasta. Mój zespół podjął takie starania, a przypomnę, że załatwianie tej sprawy zostało zawieszone w 1963 roku. Problem polegał na tym, że do ścisłej strefy konserwatorskiej zaliczono niemal całe miasto – nie tylko zespół pałacowo-parkowy oraz kościół pw. Świętej Trójcy wraz z najbliższym otoczeniem, ale także główne radzyńskie ulice - nie tylko całą Ostrowiecką i Warszawska oraz Dąbrowskiego, ale również np. Międzyrzecką, Partyzantów, Kościuszki. W dodatku nie były określone granice zabytku. Mówiąc najprościej: budynki stojące przy tych ulicach traktowane były jak obiekty zabytkowe klasy zerowej. Jeśli teren jest objęty archeologiczną strefą prawnej ochrony konserwatorskiej, w jej obrębie wszelkie prace ziemno-budowlane należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Taki stan uniemożliwiał rozwój miasta, w tym opracowanie Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju Miasta i – co jest z tym związane - zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego Miasta.

Czy w mieście są warunki do inwestowania: czy mamy dość terenów, uzbrojonych, z dobrą komunikacją?

Jesteśmy na finale procesu zmiany planu zagospodarowania. Najprawdopodobniej na przełomie lipca i sierpnia to studium zostanie przyjęte przez Radę Miasta. Co będzie to oznaczało? Na dotychczasowych działkach rolniczych powstaną nowe tereny inwestycyjne w różnych rejonach naszego miasta – liczone już w setkach hektarów, w dodatku położone przy głównych szlakach komunikacyjnych. To umożliwi rozkwit różnych gałęzi przemysłu, usług, ale również handlu.

W tym przypadku także działania władz centralnych wychodzą nam naprzeciw, bo jak wiadomo niedawno Sejm przyjął ustawę o wspieraniu nowych inwestycji. Umożliwia ona zwolnienia podatkowe dla dużych i małych inwestorów na 10-15 lat na terenie całego kraju, więc cała Polska stanie się specjalną strefą ekonomiczną. Naszym zadaniem będzie inwestorów ściągnąć do Radzynia. Jesteśmy gotowi na współpracę z każdym pojawiającym się na naszym rynku przedsiębiorcą.

Wiem, że inwestorom trzeba zaproponować dobrze urządzone tereny z odpowiednią infrastrukturą – drogami, energią elektryczną, wodociągami, kanalizacją, dostępem do gazu. My tymi mediami dysponujemy i w sumie niewielkim nakładem środków możemy uzbroić nowe tereny w odpowiednią infrastrukturę.

Oprócz skomunikowania Radzynia z Polską ważne jest również to, by dobrze skomunikować różne miejsca w mieście...

W planach mamy budowę infrastruktury i odbudowę już istniejącej tam, gdzie jest tak bardzo zniszczona, że wymaga pilnej interwencji. Mam na myśli przebudowę ciągu drogowego: ul. Sitkowskiego - Błogosławionych Męczenników Podlaskich – Podlaska. Cały ten ciąg skomunikuje tereny inwestycyjne z reszta miasta i innymi dzielnicami. Ważna jest budowa dróg na osiedlach. Na ul. Chmielowskiego wykupiliśmy grunty, mamy pas drogowy, gdzie będziemy mogli wybudować nową ulicę, która umożliwi nam dostęp do kilkunastu hektarów niezwykle atrakcyjnego terenu w centrum miasta, który może być przeznaczony pod budownictwo mieszkaniowe.

Kolejne ważne przedsięwzięcie drogowe na terenie miasta to budowa ulicy Przemysłowej, która skomunikuje tereny przemysłowe z drogą krajową nr 19 Radzyń–Międzyrzec. Zostanie ona wybudowana w latach 2019-20, przy wydatnej pomocy ze strony wojewody lubelskiego – chodzi o program wspierania budownictwa dróg lokalnych. Przypomnieć należy, że wkrótce powstanie też ścieżka pieszo-rowerowa biegnąca obok DK 19 do Turowa, która ułatwi bezpieczną komunikację centrum miasta z tym terenem przemysłowym.

W ostatnim czasie da się zauważyć rozkwit budownictwa mieszkaniowego w Radzyniu. Czy uważa Pan, że to może być zapowiedzią przełamania niekorzystnego dla miasta trendu w dziedzinie demografii?

Myślę, że tak, ponieważ wśród nabywców mieszkań są nie tylko osoby w wieku emerytalnym, ale także młodzi ludzie, którzy niekoniecznie pracują w Radzyniu, ale tu chcą spokojnie i wygodnie mieszkać. Pragniemy im to zapewnić przez rozbudowę i modernizację przedszkoli miejskich, rozbudowę szkół – Szkoły Podstawowej nr 1 i nr 2, stałą troskę o infrastrukturę. Jeśli rodzice i dziadkowie będą usatysfakcjonowani, że dzieci znajdują się w dobrych warunkach, mają opiekę i naukę na odpowiednim poziomie, można śmiało myśleć o rozwoju miasta. Z dużą satysfakcją i nadzieją przyjąłem wiadomość, że ZSP w Radzyniu rozpoczyna budowę warsztatów – jest to bardzo dobra decyzja, a inwestycja będzie miała pozytywny wpływ na rozwój miasta i środowiska. Inwestorzy są skłonni otwierać zakłady produkcyjne tam, gdzie mają zapewnioną fachową kadrę pracowniczą.

W mieście widać nieprzerwany ciąg różnych działań związanych z budową infrastruktury drogowej. Są to drogi, ciągi pieszo-rowerowe, chodniki, staramy się dbać o dbałość o bazę sportowo-rekreacyjną, rozbudowujemy i przebudowujemy ciągi kanalizacyjne, by mieszkańcom żyło się na co dzień bardziej komfortowo.

Dziękuję za rozmowę.

Anna Wasak

Dzierżawcy i właściciele Radzynia

Radzyń miał szczęście do wybitnych dzierżawców i właścicieli. Większość z nich były to postacie należące do elity swoich czasów, odgrywające znaczną rolę w skali całego kraju. Jednak z różnych przyczyn radzyńskie włości dość często zmieniały właścicieli, stąd szereg wybitnych rodów związanych z Radzyniem jest długi.

Cebulkowie

Mikołaj Cebulka – sekretarz Wielkiego Księcia Litwy Witolda, wybitny dyplomata początku XV wieku, odegrał ważną rolę w poselstwach związanych z konfliktem polsko-krzyżackim - posłował m.in. do Krzyżaków, króla czeskiego Wacława i cesarza Zygmunta. Uczestniczył w soborze w Konstancji (1414-1418), gdzie zaprezentował prekursorską w tych czasach koncepcję suwerenności narodu żmudzkiego. Uważany jest również za prekursora walki o prawa kobiet.

Mikołaj Cebulka

„Pustkowie nad Białką" otrzymał od króla Władysława Jagiełły w 1415. Założył tu szereg wsi, wśród których była Białka Niżna – późniejszy Kozirynek, wreszcie – Radzyń. Wraz z bratem Zbigniewem rozpoczęli starania o założenie parafii i wybudowali pierwszą drewnianą świątynię – obecnie przy ul. Sitkowskiego, prawdopodobnie w miejscu, gdzie znajduje się kaplica Aniołów Stróżów.

Kazanowscy

Ród Kazanowskich władał włościami radzyńskimi w latach 1473-1540. Dominik Kazanowski zasłynął tym, że uratował życie Kazimierza Jagiellończyka, wynosząc go z pola bitwy pod Chojnicami (1454). Jego syn Bartłomiej wzniósł pierwszą budowlę na miejscu dzisiejszego Pałacu Potockich, temu rodowi miasto zawdzięcza wzniesienie pierwszego – drewnianego kościoła pw. Zwiastowania NMP na miejscu dzisiejszego pw. Świętej Trójcy. Syn Bartłomieja – Jan, głośny pisarz ariański zamienił kościoły radzyńskie na zbory protestanckie.

Mniszchowie

Rodzina Mniszchów władała dzierżawą królewską w latach 1540-1653. Otrzymał ją Mikołaj Mniszech (ojciec) – dworzanin Zygmunta Starego, potem Zygmunta Augusta - z rąk królowej Bony. Kolejny właściciel Radzynia, najmłodszy syn Mniszcha – też Mikołaj (ok. 1550-1597) wraz z bratem Jerzym (1548-1613) należał do najbardziej zaufanych sług Zygmunta Augusta. Jednak źle odpłacił monarsze zakazane mu łaski. Podczas sejmu elekcyjnego (1573)zwołanego po śmierci ostatniego Jagiellona jemu i bratu zarzucono m.in. grabież królewskich skarbów po śmierci Zygmunta Augusta.
Za czasów Mniszchów został rozbudowany zamek wzniesiony przez Kazanowskich. Powstała renesansowa twierdza typu palazzo in fortezza.
Po śmierci syna Mikołaja – Andrzeja (1653) dobra radzyńskie wróciły do królewszczyzn.

Szczukowie

Stanisław Antoni Szczuka (1654-1710) kolejny ważny właściciel Radzynia to postać świetlana. Był sekretarzem, ale także doradcą i przyjacielem Jana III Sobieskiego, uczestniczył w odsieczy wiedeńskiej (1683). Paweł Jasienica nazywa go „najmądrzejszym i najlepszym człowiekiem epoki". Był kreatorem życia politycznego, wybitnym pisarzem politycznym i mówcą

Stanisław Antoni Szczuka

sejmowym, znawcą literatury, malarstwa i muzyki, mecenasem artystów; miał na swoim dworze orkiestrę, zgromadził potężną bibliotekę.
Zasłynął także jako znamienity gospodarz; z Radzynia uczynił centrum rozległych dóbr, nadał miastu nową kompozycję przestrzenną, otoczył je półpierścieniem zewnętrznych fortyfikacji bastionowych. Ich fragmenty zachowały się do czasów współczesnych. Przebudował pałac na rezydencję rokokową według projektu Augustyna Locciego.

Potoccy

Marianna z Kątskich Potocka (1722-1768) wnuczka Stanisława Antoniego Szczuki, była jedyną spadkobierczynią rozległych dóbr, które czyniły z niej najbogatszą pannę ówczesnej Rzeczypospolitej. W 1741 r. poślubiła **Eustachego Potockiego** (1720-1768) starostę tłumackiego, późniejszego generała artylerii litewskiej, marszałka Trybunału Koronnego i cześnika koronnego.
Marianna i Eustachy Potoccy byli wzorcową parą ówczesnej Rzeczypospolitej, o aspiracjach intelektualnych i artystycznych, szlachetną, sponsorującą ważne dzieła rozpoczynającej się epoki oświecenia (np. Collegium Nobilium, gdzie wykształcenie pobierało pięciu ich synów). Łączyła ich głęboka, wierna i płodna miłość.

Eustachy Potocki

Marianna miała zdolności literackie, jako pierwsza w Polsce tłumaczyła komedie Moliera, które następnie były wystawiane przez dworski teatr znajdujący się w parkowej oranżerii.
Spośród pięciu synów Potockich dwóch stało się filarami epoki oświecenia,czołowymi postaciami w życiu publicznym. Byli to: urodzony w Radzyniu Ignacy Potocki (1750-1809) oraz Stanisław Kostka(1755-1821).
Obaj zaangażowali się w reformy państwa, także w podejmowane w dobie Sejmu Wielkiego, w którym uczestniczyli jako posłowie. Stąd przypuszczenia, że w radzyńskim pałacu, posiadającym olbrzymie zbiory biblioteczne, nie tylko dyskutowano, ale także tworzono niektóre zapisy Konstytucji 3 maja.

Sapiehowie i Czartoryscy

W 1799 roku właścicielką pałacu – za pośrednictwem ks. Stanisława Staszica – stała się słynąca z gospodarskiej zapobiegliwości Anna Sapieżyna (1772-1859). Była córką Andrzeja Zamoyskiego – kanclerza wielkiego koronnego, wychowanką ks. Stanisława Staszica. Należała do elity kulturalnej, intelektualnej i patriotycznej kraju. Interesowała się sprawami edukacji, w 1818 założyła w Radzyniu szkołę. Umieściła jaw pałacu i finansowała ze swych dóbr.

Anna Sapieżyna

W 1823 roku dobra radzyńskie wraz z pałacem przepisała na rzecz córki Anny Zofii Sapieżanki i zięcia – księcia Adama Jerzego Czartoryskiego, choć praktycznie sama nimi zarządzała. Za zaangażowanie rodziny w Powstanie Listopadowe majątkom Czartoryskich groziły konfiskaty. Sapieżyna sprzedała Radzyń w 1834 r. rodzinie Szlubowskich. Pieniądze przeznaczone zostały na utrzymanie zięcia i córki w Paryżu. Adam Jerzy Czartoryski stał na czele stronnictwa politycznego skupionego wokół Hotelu Lambert.

Szlubowscy

W 1834 r. właścicielem dóbr radzyńskich stał się Antoni Korwin Szlubowski. W rękach rodziny Szlubowskich dobra radzyńskie były do 1944 r., a pałac – do 1920. Na lata ich pobytu w Radzyniu przypadł okres Powstania Styczniowego i represji po jego upadku, prześladowania unitów, I wojny światowej, II Rzeczpospolitej i II wojny światowej.
Ostatnim właścicielem pałacu był Bronisław Szlubowski (od 1895 r.), który wzorowo prowadził gospodarstwo, brał czynny udział w życiu społecznym, był aktywny na polu publicystycznym, oprócz książek wydawał wychodzące w Warszawie czasopismo „Głos. Dziennik polityczny (1914-15)". Dbał o rozwój oświaty, także w dziedzinie rolnictwa.
Po I wojnie światowej Szlubowscy nie byli w stanie utrzymywać pałacu, obiekt wraz z otoczeniem przekazali władzom II Rzeczpospolitej w 1920 r., sami osiedlili się w pałacyku Gubernia.

AW

Urodzeni w Radzyniu

Radzyń był w swych dziejach ważnym ośrodkiem politycznym, kulturalnym, intelektualnym, artystycznym. Tu mieszkali wybitni ludzie, intelektualna aura miasta na pewno wpłynęła na losy tych, którzy tu przyszli na świat, a w dorosłym życiu okazali się ważnymi postaciami polskiego życia politycznego, artystycznego, intelektualnego.

IGNACY POTOCKI (ur. w 1750 r., zm. 1809 r. w Wiedniu) - marszałek wielki litewski, polski polityk i działacz patriotyczny, publicysta i pisarz z wielkim dorobkiem, reformator edukacji, członek Komisji Edukacji Narodowej, założyciel Towarzystwa Ksiąg Elementarnych, współtwórca Konstytucji 3 maja.

EUSTACHY ERAZM SANGUSZKO (ur. w 1768 r., zm. w 1844 r. w Sławucie na Wołyniu), syn Cecylii Urszuli Potockiej i Janusza Hieronima Sanguszki; książę, wojewodzic wołyński, poseł na Sejm Czteroletni, generał polski, pamiętnikarz i poeta. Walczył w trakcie wojny polsko-rosyjskiej w 1792, insurekcji kościuszkowskiej i w wojskach Napoleona Bonaparte. Kawaler Virtuti Militari, ocalił życie ks. Józefa Poniatowskiego i Tadeusza Kościuszki. Autor pamiętnika „Wykaz doświadczeń przez ojca dla dzieci w roku 1815 spisany".

KAROL JÓZEF LIPIŃSKI (ur. w 1790 r., zm. w 1861 r. w Urłowie) - syn nadwornego kapelmistrza Feliksa Lipińskiego; skrzypek, kompozytor i pedagog, najwybitniejszy wirtuoz skrzypiec i kompozytor epoki przedchopinowskiej, „rywal" Nicolo Paganiniego, koncertmistrz Orkiestry Teatru Niemieckiego we Lwowie, orkiestry Gewandhaus oraz kapeli króla saskiego w Dreźnie. W Radzyniu znajduje się Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. Karola Lipińskiego, Izba Pamięci Karola Lipińskiego i popiersie wirtuoza, Radzyńskie Towarzystwo Muzyczne im. Karola Lipińskiego organizuje wspaniałe imprezy muzyczne – cykle koncertów Dni Karola Lpińskiego.

JAN KALIŃSKI (ur. w 1799 r., zm. w 1866 r. w Wiatce) – biskup nominat diecezji chełmsko-bełzkiej obrządku bizantyjskiego. Ze względu na sprzeciw władz rosyjskich nigdy nie został konsekrowany. Zarzucano mu stosowanie języka polskiego w nauczaniu kleryków seminarium duchownego, niezgodę wobec prób podporządkowania diecezji chełmsko-bełzkiej Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej, popieranie Powstania Styczniowego. 23 września 1866 został aresztowany. Przed wywozem na zesłanie władze rosyjskie proponowały mu wolność, powrót na urząd i wysoką pensję pod warunkiem m.in. wycofania języka polskiego z seminarium i katechizacji. Biskup nominat nie przystał na to i został wywieziony do Wiatki, gdzie wkrótce zmarł.

JÓZEF BUCHBINDER (ur.1839 r., zm. 1909 w Warszawie) – wybitny, europejskiej klasy polski malarz i grafik pochodzenia żydowskiego, autor wielu obrazów religijnych zdobiących kościoły w Warszawie, na Lubelszczyźnie, Mazowszu i w Świętokrzyskiem. Jedenaście obrazów Józefa Buchbindera znajduje się w kościele Świętej Trójcy w Radzyniu.

BOLESŁAW LONDYŃSKI (ur. w 1855 r., zm, 1928 r. w Poznaniu) – polski tłumacz (przełożył m.in. „Cyrano de Bergeraca") i pisarz, autor wielu podręczników dobrego wychowania i bajek dla dzieci.

ZENON PRZESMYCKI „Miriam" (ur. w 1861 r., zm. w 1944 r. w Warszawie) – z wykształcenia prawnik (studiował w Warszawie, Paryżu, Wiedniu), poeta i tłumacz, przedstawiciel parnasizmu („sztuka dla sztuki"), krytyk literacki i artystyczny okresu Młodej Polski; odkrywca i wydawca twórczości Norwida. W 1901 r. założył i własnym kosztem do 1907 r. wydawał czasopismo poświęcone literaturze i sztuce „Chimera". W 1919 był ministrem kultury, w 1933 został członkiem Polskiej Akademii Literatury.

STANISŁAW MAŁKOWSKI (ur. w 1889 r., zm. w 1962 r. w Warszawie) – polski geolog, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w latach 1934-1939. Zajmował się badaniami na szerokim obszarze ziem polskich. Ogłosił około 150 prac naukowych z różnych dziedzin geologii. Był pionierem ochrony zabytków przyrody nieożywionej w Polsce, członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Państwowej Rady Ochrony Przyrody, założycielem Towarzystwa Muzeum Ziemi, w latach 1948–1950 pełnił funkcję pierwszego dyrektora Muzeum Ziemi w Warszawie. W latach 1957–1962 prezes Polskiego Towarzystwa Miłośników Nauk o Ziemi.

Ks. prof. **STANISŁAW KAMIŃSKI** (ur. w 1919 r., zm. w 1986 r. we Fryburgu Bryzgowijskim) filozof, teoretyk i historyk nauki, współtwórca lubelskiej szkoły filozoficznej; profesor, dziekan Wydziału Filozoficznego KUL, redaktor naczelny Encyklopedii Katolickiej, członek prezydium Komitetu Filozoficznego PAN.

TADEUSZ PREJZNER pseud. Adam Sokulski (ur. w 1925 r., zm. w 2010 r. w Warszawie) – kompozytor, pianista i aranżer, również pedagog i publicysta; tworzył muzykę symfoniczną i kameralną; pisał utwory dla potrzeb teatru i filmu (głównie filmów animowanych i dokumentalnych); jest także kompozytorem wielu utworów instrumentalnych i piosenek dla wykonawców muzyki rozrywkowej (m.in. Ali-Babek, Kaliny Jędrusik, Igi Cembrzyńskiej, Andrzeja Dąbrowskiego, Fryderyki Elkany Urszuli Dudziak, Marii Koterbskiej, Andrzeja Rosiewicza i Ireny Santor).

WŁODZIMIERZ NAHORNY (ur. w 1941 r.) – muzyk jazzowy, pianista, saksofonista, flecista, kompozytor (m.in. autor ballady „Jej Portret") i aranżer, wykładowca Akademii Muzycznej w Gdańsku na kierunku Jazz i Muzyka Estradowa.

Abp **ANDRZEJ DZIĘGA** (ur. w 1952 r.)- metropolita szczecińsko-kamieński; doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL w latach 1999–2003, biskup diecezjalny sandomierski w latach 2002–2009, arcybiskup szczecińsko-kamieński od 2009.

AW

ZABYTKI RADZYNIA

niezwykłe pamiątki wielkiej przeszłości

Długa historia Radzynia, którą tworzyli niezwykli ludzie, pozostawiła w mieście szereg ciekawych i wyjątkowo cennych zabytków. Należy do nich położony w centrum miasta Pałac Potockich. Według specjalistów - ze względu na wysokie walory artystyczne – zabytek ten należy do wąskiego grona najwspanialszych rezydencji rokokowych w Polsce, a nawet w Europie. Wśród nich wymienia się m.in. Wersal, drezdeński Zwinger, poczdamski Sanssouci, a w Polsce Pałac Branickich w Białymstoku czy królewski Wilanów.
Wyjątkowym radzyńskim zabytkiem jest wznoszący się w centrum miasta kościół pw. Świętej Trójcy, zaliczany do arcydzieł renesansu lubelskiego. Zachwyca nie tylko architekturą, ale również wyposażeniem, dzięki któremu jest nie tylko obiektem kultu, ale również stanowi swoiste muzeum gromadzące wybitne dzieła różnych sztuk plastycznych i wyjątkowe pamiątki historyczne.
Wśród ciekawych obiektów zabytkowych Radzynia znajdują się jeszcze pałacyk Gubernia oraz kaplica pw. Aniołów Stróżów.

Pałac Potockich - europejska perła rokoka, pomnik miłości i chwały, świątynia sztuki

W wyniku wieloletnich badań nad historią i architekturą pałacu badacze wyodrębnili 4 fazy jego rozbudowy. Pierwsze dwie to: średniowieczna warownia i renesansowa rezydencja typu palazzo in fortezza. Następnie powstał typowy dla baroku pałac możnowładcy, by wreszcie uzyskać kształt wielkiej rokokowej rezydencji magnackiej. Obecny wygląd i skalę artystyczną pałac zawdzięcza Eustachemu Potockiemu, generałowi wojsk koronnych, generałowi artylerii litewskiej, marszałkowi Trybunału Koronnego, który w Radzyniu zamierzał stworzyć gniazdo rodowe, a pałacowi nadać odpowiednią rangę.
Do realizacji swego przedsięwzięcia – przebudowy pałacu na siedzibę godną rodu - Eustachy Potocki zatrudnił najwybitniejszych mistrzów epoki (Jakuba Fontanę, Jana Chryzostoma Redlera, Michała Dollingera, Jana Dawida Knackfusa), którzy nad kształtem założenia pałacowo-parkowego pracowali w latach 1750-1759. Osiem lat trwały najważniejsze prace budowlane, prace nad wykończeniem wnętrz nie zostały sfinalizowane przed śmiercią małżonków (1768).
Radzyński zespół pałacowo - parkowy reprezentuje francuski typ **„entre cour et jardin" (między dziedzińcem a ogrodem),** jakiego najznamienitszym przykładem jest pałac w Wersalu. W takim założeniu budynek główny (corps de logis) leży między dziedzińcem honorowym (cour d'honneur) a ogrodem, znajdującym się na tyłach pałacu.
Dziedziniec ma kształt zbliżony do kwadratu, z trzech stron jest otoczony budowlą: od północy wznosi się korpus główny

przedzielony trzema ryzalitami, od strony zachodniej i wschodniej – dwa skrzydła boczne ze strzelistymi wieżami bramnymi, o bogatej dekoracji rzeźbiarskiej, zakończone od strony południowej dwoma **pawilonami**. Od południa dziedziniec jest zamknięty murem z bramą wjazdową. Jej obramowanie tworzą dwa kwadratowe słupy, ozdobione rzeźbami Redlera – tzw. trofeami. Od północy, za korpusem głównym pałacu, położony jest park, gdzie pozostały ślady pierwotnego barokowego ogrodu z aleją i stawem.

Oranżeria - jedyna taka w Polsce

Do zespołu pałacowo-parkowego należy jeszcze jeden wyjątkowy obiekt - oranżeria, która uchodzi za perłę rokoka, stanowi arcydzieło klasy europejskiej. Urzeka pięknem i harmonią.
Budowla – podobnie jak pałac – jest dziełem Jakuba Fontany. Znajduje się we wschodniej części parku. Została wzniesiona ok. 1756 r. W fasadzie budynku umieszczonych jest 8 wielkich, zakończonych półkoliście okien. W środkowym ryzalicie znajduje się wejście główne. Nad nim możemy podziwiać pełną dynamizmu grupę rzeźbiarską przedstawiającą Rydwan Apollina. Rzeźba ta uznawana jest za najwspanialszą rzeźbę Redlera. Nad bocznymi ryzalitami znajdują się dwie grupy rzeźbiarskie z puttami ustawiającymi wazony otoczone girlandami kwiatów.

Rzeźby Redlera - najcenniejszym elementem zespołu pałacowo-parkowego

Rzeźby Redlera dekorujące rezydencję Potockich w Radzyniu stanowią ewenement w skali europejskiej i najcenniejszy element zespołu pałacowo–parkowego. Są jedynym tak kompletnie zachowanym zespołem rzeźbiarskim tego artysty, a ich autor był jedną z najwybitniejszych i najbardziej twórczych postaci w dziedzinie rzeźby swej epoki. Realizował zamówienia do rezydencji magnackich, pod koniec życia pracował dla króla Stanisława Augusta m.in. na Zamku Królewskim.
Rzeźby mają wspólną ideę: apoteozę rodów właścicieli, podkreślenie szczególnej pozycji społecznej oraz wielkiej miłości łączącej małżonków Potockich, a także zaprezentowanie pałacu jako świątyni sztuk.

O czym mówią rzeźby?

Eustachy i Marianna Potoccy pochodzili z ważnych, zasłużonych rodów, zaliczających się do elity Rzeczypospolitej, on też wspinał się po szczeblach kariery politycznej i wojskowej, był świetnym gospodarzem i budowniczym, ona zaś miała duszę artystyczną - lubowała się w lekturach, szczególnie dramatach i powieściach, pisała też poezję. Oboje złączyła piękna miłość.
W rzeźbach Redlera to wszystko ma swe odbicie, przewija się w nich kilka ważnych wątków: heroiczno-militarny, artystyczny i miłosny, mówiący o gorącym, stałym i wiernym uczuciu łączącym małżonków.
Wszystkie te tematy skupiły się w bramie zachodniej – reprezentacyjnej, paradnej, usytuowanej od strony miasta, stąd najbogaciej udekorowanej.
Nad przelotem bramy umieszczona została kompozycja heraldyczna. Tworzą ją dwa zetknięte ze sobą, oparte o skałę kartusze z herbami: Potockich (Pilawa, czyli krzyż dwuipółramienny) oraz Kątskich (Brochwicz - skaczący jeleń). Nad nimi widnieje ścianka rocaille'owa, na której umieszczona została otwarta korona. Kompozycję uzupełniają dwa putta (postaci dziecięce), girlandy z liści dębu, gałąź palmowa oraz elementy militarne – lufa armaty i sztandar.
Nad bramą zachodnią mamy też dwie postacie kobiet – dojrzałych, pełnych wdzięku, w wyszukanych pozach, ubranych w bogato udrapowane suknie. Symbolizują one Architekturę Cywilną (od północy) i Architekturę Wojskową (od południa).
Wieża na narożach ma dekoracje (akroteriony) w formie panopliów (złożonych z elementów broni i uzbrojenia ochronnego). Są tam kaski, kirysy (napierśniki), szyszaki, rycerskie i ratajskie, antyczne kaski z pióropuszem, gałęzie palmowe.

...o wojnie...

Watek militarno-heroiczny już na zachodniej elewacji bramy otwierają wspomniane rzeźby: alegoria Architektury Wojskowej i panoplia. Od strony dziedzińca główną dekorację tworzą dwie kompozycje przedstawiające mitycznego boga zwycięstwa - Herkulesa w walecznej pozie, z podniesioną, gotową do ciosu maczugą. Herkules był mitycznym herosem, który za niezawinioną zbrodnię na własnej rodzinie został skazany przez wyrocznię delficką na wykonanie 12 niewykonalnych prac. Wśród nich były cztery przedstawione w rzeźbach Redlera, umieszczonych na bramach

radzyńskiego pałacu. Zachodnią bramę zdobią sceny walki z Cerberem (psem strzegącym wejścia do Hadesu) oraz z Hydrą (wężem o wielu głowach, któremu po odcięciu jeden głowy wyrastało kilka nowych). Po przeciwnej stronie dziedzińca, nad bramą wschodnią mamy dwie kolejne grupy z Herkulesem. Z lewej strony jest to Herkules walczący z Lwem Nemejskim , a z prawej – z Bykiem Kreteńskim.

Rzeźby te to symbole niezwykłego heroizmu, siły i męstwa, zwycięstwa nad niezwyciężonymi potworami; pokazują potęgę Rzeczypospolitej, przywołują zwycięstwa Polaków nad Rosją, Szwecją, Turkami i Tatarami, w których swój udział mieli przedstawiciele rodów właścicieli. Należy doń zaliczyć również wspomniane panopliony oraz jeszcze dwie ciekawe rzeźby na ścianach korpusu głównego, „przytulone" do środkowego ryzalitu korpusu głównego. Po prawej stronie mamy przedstawienie półnagiego, spętanego Kozaka (świadczy o tym osełec na łysej głowie), a po prawej – jedynie nogę z łańcuchem – pozostałość postaci Turka.

...o miłości...

Potoccy byli wspaniałą parą, połączoną czułą, wierną i płodną miłością. Na pewno związek małżeński symbolizują tarcze z herbami oplecione girlandami z liści i kwiatów. Chyba także nieprzypadkowa jest mnogość puttów – postaci dziecięcych – dynamicznych, pełnych wdzięku, uroku i humoru – tak jak pełno było potomków Potockich w pałacowych pokojach czy ogrodzie.

Ale znajdziemy też dwie szczególne rzeźby o wymowie ukrytej dla nas, współczesnych, czytelnej zaś dla tych, co dobrze znali mitologię. Chodzi o przedstawienia konia i jelenia nad ryzalitami skrzydeł pałacu – od dziedzińca. Można to interpretować tak: herbem rodziny Marianny – Kątskich jest Brochwicz – skaczący jeleń, który to motyw często się powtarza w wystroju pałacu; albo tak: ulubioną rozrywką Potockich były polowania (stąd jeleń w sieci osaczony przez psy). W skrzydle zachodnim znajdowała się stajnia (stąd koń skaczący przez przeszkodę). Specjaliści jednak odnajdują odniesienia mitologiczne do tych scen. Według Tomasza Dziubeckiego grupy znad ryzalitów w skrzydłach pałacu językiem mitologii mówią o sile namiętności. Rzeźba jelenia zaplątanego w sieci rzucone na rosochaty pień i osaczonego przez rozjuszone psy - powstrzymywane przez putta – to odniesienie do mitu o bogini łowów Dianie. Niechcący podpatrzył ją w kąpieli myśliwy Akteon. Za karę został zmieniony w jelenia i rozszarpany przez własne psy.

Koń skaczący przez ozdobną przeszkodę przypominającą fragment rzeźbionego łoża z niezwykle ozdobną narzutą – to aluzja do mitu o Posejdonie (Neptunie) zakochanym w Persefonie (Cererze). Bogini, chcąc uciec przed niechcianym adoratorem, zamieniła się w klacz, Posejdon znalazł sposób - przyjął postać ogiera ...

Mówienie o miłości bardziej bezpośrednio, choć też językiem postaci i scen mitologicznych, odnajdziemy na północnej fasadzie korpusu głównego – tej od strony parku. Ryzalit środkowy zwieńczony jest półkolistym tympanonem wypełnionym płaskorzeźbą z mitologiczną sceną zalotów Zefira do Flory.

Na szczycie tympanonu mamy rzeźba stanowiącą rzeźbiarską alegorię miłości Eustachego i Marianny (Jakub Sito: Fenomen rzeźb Johanna Chrisostoma Redlera w: Radzyń Miasto i rezydencja...s. 101). Dziecięca grupa przedstawia Psyche, która wkłada wieniec na głowę Amora – pomocnika i posłańca bogini miłości.

...o sztuce i śmierci...

Za najwspanialszą zachowaną rzeźbę Redlera uważa się umieszczoną nad środkowym ryzalitem oranżerii grupę Rydwan Apollina. Przedstawia ona mitologicznego przewodnika Muz, patrona sztuki i poezji, ale także piękna i światła, życia i śmierci, prawa i porządku. Z czasem dołożono mu zadania Heliosa – boga słońca, który złotym rydwanem każdego dnia objeżdżał nieboskłon.

Nad oranżerią widzimy taki rozpędzony rydwan zatopiony w obłokach. Nad grupą góruje postać Apolla. W grupie znalazły się oczywiście putta, które spokojnie się bawią, jakby nie dostrzegając dynamizmu rozgrywającej się obok sceny. Umieszczone z prawej – wschodniej strony symbolizuje jutrzenkę (lub dzień), to ze strony zachodniej – zmierzch (lub noc).

Nad każdym z dwóch bocznych ryzalitów mamy scenki z puttami i wazonami. Puszyste dzieciaki bawią się przy wazonach, zdobiąc je girlandami kwiatów czy liści. Scenki z oranżerii są jednak nieco inne: putta dopiero ustawiają wazony, te są jeszcze „w ruchu", przechylone. To – według jednych interpretacji miało oznaczać kończenie prac nad przebudową pałacu i budową oranżerii – rodzaj „wiechy". Ale można spotkać inną interpretację: putta nie ustawiają wazonów, ale strącają urny… Czym zatem miała być oranżeria? Jaka była symbolika i funkcja tego miejsca? Czy był to tylko ogród zimowy, miejsce uprawy egzotycznych owoców? Wiemy, że w tym budynku funkcjonował teatr dworski. Wystawiano tu m.in. komedie Moliera tłumaczone przez Mariannę Potocką. Była to zatem świątynia sztuki, której patronował Apollo – opiekun Muz.

Czy był to finał prac Herkulesa z rzeźb na wieżach pałacu, wszak praca dwunasta polegała na zdobyciu złotych jabłek z ogrodu Hesperyd... Czy Apollo – przewodnik Muz był tu obecny jako natchnienie dla twórczości Marianny – poetki, tłumaczki komedii Moliera, miejscem wystawiania sztuk teatralnych? Czy także, jak chcą inni interpretatorzy – budowla miała być mauzoleum rodzinnym? Osiem lat po ukończeniu budowy oranżerii oboje małżonkowie zmarli...

Anna Wasak

Kościół pw. Świętej Trójcy
Dom Boży i wyjątkowe muzeum

Kościół pod wezwaniem Świętej Trójcy zajmuje centrum miasta, od wieków stanowi jego serce. Przechodząc obok trudno chociaż nie rzucić okiem – nawet zza parkanu - na jego pełną harmonii sylwetkę, górującą nad miastem. A zatrzymując się choć chwilę na modlitwę, nie zadumać się nad tym, jak wielka historia działa się w Radzyniu Podlaskim. I to począwszy od genezy kościoła.
Pierwszy drewniany kościół wzniósł w tym miejscu Bartłomiej Kazanowski (w latach 20. XVI wieku). Murowaną świątynię ufundowała potężna i wpływowa magnacka rodzina Mniszchów, która dzierżawiła dobra radzyńskie od połowy XVI do połowy XVII wieku, a trzeba dodać, że każda kolejna familia właścicieli radzyńskich włości dokładała swoją cegiełkę do upiększania, ubogacania wystroju kościoła.

Budowa świątyni trwała długo - prawie 30 lat. Rozpoczął ją w 1612 Jan Mniszech (1541-1612) – starosta łukowski, najstarszy syn Mikołaja-ojca, a zakończona została dopiero w 1641 roku. Na przeszkodzie realizacji stała na pewno śmierć pierwszego fundatora w roku rozpoczęcia budowy i losy rodziny, uwikłanej w tym czasie w dymitriady.
Konsekracja kościoła odbyła się w 1644. Był to pierwszy murowany kościół na ziemi łukowskiej.

Czyste piękno, harmonia i proporcje

Radzyńska świątynia zaliczana jest do czołowych dzieł architektonicznych tzw. **renesansu lubelskiego**. Stanowi perłę późnorenesansowego budownictwa sakralnego w Polsce. Budowniczym radzyńskiej świątyni był murator **Jan Wolff**.
Na zewnątrz można obserwować charakterystyczne elementy budownictwa renesansowego. Należą do nich m.in. **attyki** nad zakrystiami, **dorycki fryz** złożony z tryglifów i metopów, biegnący u góry zewnętrznych ścian świątyni, **obramowania okien** ozdobione pasem z warkocza, **pilastry**, czyli płaskie filary, nieznacznie występujące przed lico ściany, ozdobione liśćmi akantu, więc nawiązujące do starożytnego - korynckiego porządku w architekturze.
Zwrócona na wschód **fasada kościoła** jest szczególnie ozdobna - jako symboliczna brama do Domu Ojca.
Elementy charakterystyczne dla renesansu lubelskiego możemy również odnaleźć wewnątrz kościoła. Jak wyznaje wiele osób – niezwykle sprzyja ono wyciszeniu, modlitwie i kontemplacji. Może także dlatego, że jego architekturę i wystrój charakteryzują niezwykła harmonia, proporcja, spokój, piękno najwyższej miary.
Chyba najbardziej charakterystycznym elementem renesansu lubelskiego jest **bogata sieć sztukaterii** na sklepieniu. Warto spojrzeć w górę: wśród elementów dekoracyjnych mamy rozety kwiatowe, wzory geometryczne, monogramy Chrystusa i Maryi, główki aniołków.

Zamknięte półkoliście prezbiterium oddziela od reszty wnętrza **łuk tęczowy**.
Wnętrze kościoła było urządzane i wzbogacane w różnych późniejszych okresach historycznych, dlatego budowla późnorenesansowa zawiera dekoracje manierystyczne, barokowe, rokokowe, klasycystyczne; łączy je jedno – są **wysokiej klasy artystycznej i wspaniale harmonizują z całością wnętrza**. Przechowywane w niej pamiątki i upamiętnienia ważnych wydarzeń historycznych są świadectwem udziału naszych przodków w wielkiej historii regionu i całej Ojczyzny.

Cenne mauzoleum Mniszchów – najstarsza część kościoła

W kościele jest wiele ciekawych elementów architektonicznych, ale najcenniejszy znajduje się w północnej **kaplicy noszącej wezwanie Matki Bożej Różańcowej**.
Gdy spojrzymy do wnętrza kaplicy, uderza nas piękno niezwykłego dzieła, jakim jest **nagrobek Mniszchów**. Dwa posągi wyrzeźbione są ze szwedzkiego, czerwonego marmuru. U góry spoczywa rycerz w zbroi. Posąg na dole przedstawia kobietę w stroju z epoki i wdowim kwefie z atrybutami pobożności (różańcem i książką do nabożeństwa) oraz rękawiczkami – symbolem stanu szlacheckiego, czystości i godności. To posągi Mikołaja Mniszcha (syna) i jego żony Zofii z Działyńskich Mniszchowej.
Nagrobek Mniszchów z radzyńskiego kościoła zaliczany jest do najwybitniejszych zabytków tego rodzaju w Polsce. Niestety, nie udało się ustalić jego autora, choć zarówno cechy architektoniczne, wykorzystane motywy zdobnicze i ułożenie figur mogą świadczyć o związki z kręgiem twórców bliskich Santi Gucciemu, wykonawcy nagrobków królewskich w Katedrze Wawelskiej (Zygmunta Augusta, Anny Jagiellonki, Stefana Batorego).
Na wschodniej ścianie kaplicy umieszczony jest barokowy ołtarz, w którym eksponowane są zamiennie 3 obrazy. Najstarszy z nich to obraz **Matki Boskiej Różańcowej**, pochodzący prawdopodobnie z połowy XVIII w. (inne źródła podają, że jest rówieśnikiem kościoła). Na zasuwie znajduje się obraz **Matki Boskiej Częstochowskiej**, autorstwa Józefa Jędrzejczaka (1910 r). Jest to swobodna kopia wizerunku Jasnogórskiego. Trzecim obrazem eksponowanym w kaplicy jest obraz **Józefa Buchbindera „Św. Franciszek Borgia"** (1880).
W kaplicy północnej znajduje się jeszcze jeden niezwykle cenny obiekt. Jest nim wbudowany w północną ścianę (na lewo od nagrobka Mniszchów) **renesansowy, przenośny ołtarzyk wykonany z majoliki**. Pochodzi prawdopodobnie z Florencji – z pracowni braci Luki i Andrei Robbiów, gdzie takie ołtarzyki wykonywano już w XV wieku.
W kaplicy Matki Bożej Różańcowej odbywały się nabożeństwa w związku z epidemiami nawiedzającymi Radzyń i okolice w XIX wieku. Tu rozpoczynano patriotyczno -religijne manifestacje organizowane na terenie parafii i wielkie uroczystości Maryjne.

Bogactwo artystyczne i historyczne nawy głównej

Na co należy zwrócić szczególną uwagę w nawie głównej?
Po lewej stronie, na ścianie tęczowej znajduje się piękna, **renesansowa ambona**, uważana za najstarszy element wyposażenia świątyni. Pochodzi z II połowy XVII wieku. Naprzeciw ambony znajduje się kolejny, cenny element wyposażenia kościoła. Jest to **klasycystyczna chrzcielnica**, pochodząca prawdopodobnie z II połowy XVIII wieku. Najważniejszym elementem, dominującym w całej przestrzeni wnętrza świątyni, jest **ołtarz główny**. Pochodzi XVIII wieku, został zaprojektowany w 1766 r. przez Jakuba Fontanę – autora przebudowy rezydencji

Potockich. Według Piotra Hapki („Perły renesansu w powiecie radzyńskim…" s.72), należy on do „najelegantszych ołtarzy architektonicznych", charakteryzuje się „doskonałymi proporcjami i starannym wykonaniem". U góry ołtarza widzimy wspaniałą glorię: w srebrnych kłębach obłoków umieszczony jest niewielki obraz zawieszonej w powietrzu Gołębicy - Ducha Świętego, adorowanego przez anioły w dynamicznych pozach. Poniżej znajduje się lśniąca złotem nastawa obramowana u góry fryzem ozdobionym kwiatami i aniołkami, po bokach dwoma filarami ze złoconymi kolumnami o kapitelach z liśćmi akantu. Ten sam motyw dekoracyjny występuje w postaci uszu po bokach ołtarza, wypełniających przestrzeń nad figurami biskupów – patronów Polski: św. Wojciecha i św. Stanisława. Rzeźby te, autorstwa Antoniego Panasiuka, pochodzą z połowy XIX wieku. W ołtarzu umieszczone są dwa obrazy autorstwa Józefa Buchbindera: „Trójca Święta" i „Ukrzyżowanie" - na zasuwie, eksponowany w okresie Wielkiego Postu.

Ołtarz główny nie jest jedynym elementem wyposażenia kościoła ufundowanym przez Potockich. W latach 1764 - 1766 wzniesiono nowe ołtarze boczne, wybudowano również przykościelną bramę - dzwonnicę (według projektu Jakuba Fontany) wraz z parkanem.

W ołtarzu bocznym przy ścianie południowej znajduje się przeszklony **relikwiarz**. Przez szybki widać złożone w nim liczne kości. Dokumenty autentyczności, które również widać za szkłem, głoszą, że są to relikwie świętego Wincentego Męczennika. Sprowadził je do Radzynia z Rzymu w 1774 r. Kajetan Potocki, najstarszy syn Marianny i Eustachego. Początkowo umieszczono je w kaplicy zamkowej, w 1788 roku zostały przeniesione do kościoła Świętej Trójcy i umieszczone w prawym ołtarzu bocznym. Spoczywają tu do dziś w powstałym w początkach XIX wieku klasycystycznym relikwiarzu w kształcie tumby, zwieńczonej mitrą o czterech kabłąkach, nad którymi widnieje jabłko królewskie. Oprócz kości w tumbie znajduje się naczynie z krwią świętego.

W zachowanym, umieszczonym w relikwiarzu dokumencie wydanym 17 sierpnia 1774 r. mamy informację, że relikwie zostały wydobyte z cmentarza św. Wawrzyńca w Rzymie z polecenia papieża Klemensa XIX. Nad relikwiami możemy oglądać wspomniany obraz autorstwa Józefa Buchbindera „Św. Wincenty" (na zasuwie znajduje się „Przemienienie Pańskie" – obraz zainspirowany dziełem Rafaela).

Pamiątki historyczne w kaplicy Pana Jezusa

Kaplica południowa nosi wezwanie Pana Jezusa. Jest to miejsce szczególnie związane z historią Polski i Kościoła oraz naszego regionu.

Znajdujący się w kaplicy **ołtarz** wykonany w 1913 r. przez **Aleksandra Fręchowicza**, ponieważ wcześniejszy spłonął w pożarze. Obecny dębowy ołtarz zbudowany jest w stylu eklektycznym, ozdobiony złoconymi rzeźbami. W tej oszczędnej w barwy oprawie, na tle ciemnoczerwonego aksamitu umieszczone są trzy białe figury o dużej wartości artystycznej: Chrystusa Ukrzyżowanego oraz Matki Bożej i św. Jana Apostoła.

Kaplica ma bogatą tradycję: tu w styczniu 1863 roku **ks. Józef Żebracki**, który zasłynął z głoszenia patriotycznych kazań, odbiera przysięgę od radzynian, udających się do leśnych oddziałów powstańczych. Świadkiem tego jest niewielki **krucyfiks** stojący nad drewnianym tabernakulum. Widnieje na nim metalowa tabliczka z datą **1863**.

W tej kaplicy umieszczona została tablica poświęcona unickiemu biskupowi - nominatowi chełmskiemu i bełskiemu **Janowi Kalińskiemu**, urodzonemu w Radzyniu Podlaskim, który za obronę Kościoła unickiego skazany został na zsyłkę na Syberię, gdzie zmarł w 1866 roku.

W kaplicy południowej znajduje się również tablica upamiętniająca wybitnego radzynianina – **ks. prof. Stanisława Kamińskiego** (1919-1986) - filozofa, teoretyka i historyka nauki, współtwórcę lubelskiej szkoły filozoficznej.

Obrazy pędzla cenionego w świecie artysty

W kościele pw. Świętej Trójcy znajduje się kilkanaście obrazów namalowanych przez cenionego w świecie malarza obrazów religijnych Józefa Buchbindera (1839-1909). Są to znajdujące się w ołtarzu głównym na zmianę „Trójca Święta"(1892) i eksponowany w okresie Wielkiego Postu „Ukrzyżowanie" (1898 r.), „Św. Antoni" i „Św. Mikołaj" – umieszczane zamiennie w lewym bocznym ołtarzu, „Przemienienie Pańskie" i „Święty Wincenty Męczennik" – znajdujące się w prawym bocznym ołtarzu, oprócz tego: „Objawienie się Chrystusa św. Małgorzacie Alacoque", „Święty Izydor" – obydwa na ścianach nawy głównej, „Św. Franciszek Borgia" – w kaplicy Matki Boskiej i „Złożenie do grobu" – w zakrystii południowej.

Ze względu na wyjątkową obecność wątku lokalnego warto zwrócić uwagę na obraz **św. Izydora**. Ten hiszpański święty z przełomu XI i XII w. był osobą niezwykle pobożną, doświadczającą mistycznych uniesień i wizji. W pewnym okresie życia pracował jako parobek. Według legend, gdy się modlił, w pracy wyręczali go aniołowie. Na radzyńskim obrazie ukazany jest święty zatopiony w modlitwie. Stoi przy drzewie, w którego koronie widać scenę Ukoronowania Najświętszej Maryi Panny. Wspinając się na palcach, całuje zakończenie okalającej drzewo szerokiej szarfy z tekstem kończącym się słowem AMEN. W tle widać pole orane przez parę wołów prowadzonych przez anioła. Co ciekawe, święty ubrany jest w męski strój ludowy charakterystyczny dla Radzynia w XIX wieku i jest to jedyna zachowana jego forma. Pod drzewem, przy którym modli się święty, leżą gliniane dwojaki, w których na naszym terenie noszono posiłek dla pracujących w polu.

Radzyński kościół Świętej Trójcy robi na zwiedzających wielkie wrażenie. Jest to efekt wysokiego poziomu artystycznego świątyni i jej wyposażenia, ale także wyjątkowej dbałości o zabytek, jaką wykazują kolejni proboszczowie. Wielkie słowa uznania należą się dla radzyńskich księży za podjęcie prac remontowych i konserwatorskich, dzięki którym świątynia odzyskiwała stopniowo swój blask.

Ks. prałat Kazimierz Musiej został nagrodzony „Laurem Konserwatorskim" za bardzo wysoki poziom remontu kościoła, prowadzonego od roku 1999. Renowację z zewnątrz rozpoczął ks. kan. Jan Czapski, a po jego śmierci dzieło kontynuował ks. kan. Andrzej Kieliszek, który dokończył remont kościoła, zadbał również o otoczenie, odnowił tzw. starą plebanię, wikariat, dzwonnicę. Dzięki temu radzyńska „perła renesansu" znajduje się w godnej oprawie.

Anna Wasak

KALENDARIUM DZIEJÓW RADZYNIA PODLASKIEGO

1415 - Wielki Książę Litewski Witold nadaje swemu sekretarzowi **Mikołajowi Cebulce** tereny nad rzeką Białką w powiecie łukowskim – jest to najstarsza wzmianka o terenach Radzynia.

1430 - Mikołaj Cebulka lokuje wieś **Niżną Białkę**, zwaną później – **Kozimrynkiem**.

1456 - **18 czerwca** Tomasz Strzempiński herbu Prus (1398 – 1460), biskup krakowski, wystawia dokument fundacyjny parafii w Białce Niżnej czyli Kozimrynku. Tę datę można uważać się za narodziny radzyńskiej **parafii Świętej Trójcy**.

1465 - 28 października **Grot z Ostrowa** rozpoczął proces lokacji Miasta.

1468 - 31 marca król **Kazimierz Jagiellończyk** nadaje Radzyniowi prawa miejskie.

1473 – **4 października** król Kazimierz Jagiellończyk przekazuje w dzierżawę **Dominikowi Kazanowskiemu** miasto Kozirynek i wieś Białą oraz inne miejscowości. Do 1540 r. ziemie przyszłego Radzynia są we władaniu rodu Kazanowskich, którzy na południowym brzegu Białki, wznoszą budowlę mającą charakter średniowiecznej warowni oraz drewnianą świątynie pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w miejscu obecnego kościoła pw. Świętej Trójcy.

1540 – Królowa Bona włość radzyńską przekazuje zaufanemu dworzaninowi **Mikołajowi Mniszchowi**. Dobra radzyńskie przechodzą w ręce rodu Mniszchów, w których władaniu pozostaną do 1659 r.

3 ćw. XVI – 2 poł. XVII oraz **1566-67** - dwukrotna przebudowa warownego zamku starościńskiego, w wyniku której powstaje renesansowa rezydencja typu palazzo in fortezza.

1614-41 - budowa murowanego kościoła parafialnego na miejscu drewnianej świątyni pod wezwaniem Zwiastowania NMP. Kościół przyjął wezwanie Świętej Trójcy.

1644 – konsekracja kościoła Trójcy Świętej w Radzyniu.

1680 – Radzyń w wieczną dzierżawę otrzymuje z rąk Jana III Sobieskiego jego sekretarz i przyjaciel **Stanisław Antoni Szczuka**.

1684-1709 - rozbudowa i przebudowa pałacu pod kierunkiem Augusta Locciego; budowla przyjmuje formę barokowej rezydencji typu reprezentacyjno-obronnego.

1690 - Stanisław Antoni Szczuka otrzymuje od króla Jana III Sobieskiego przywilej lokacyjny dla **Nowego Miasta**.

1703 - budowa **kościoła unickiego** w Radzyniu; cerkiew pw. św. Jerzego ufundował Stanisław Antoni Szczuka.

1710 - 19 maja w Warszawie **umiera Stanisław Antoni Szczuka.**

1733 – w Radzyniu umiera **Konstancja z Potockich Szczuczyna**, zostaje pochowana w południowej krypcie kościoła Świętej Trójcy.

1735 - majątek radzyński przejmuje **Marianna Kątska** – jedyna wnuczka Stanisława Antoniego i Konstancji Szczuków.

1741 – w Lublinie odbył się ślub **Marianny Kątskiej i Eustachego Potockiego**. Marianna i Eustachy Potoccy zostali nowymi właścicielami dóbr radzyńskich.

1749 - **Jakub Fontana**, architekt królewski na zlecenie Eustachego Potockiego, rozpoczyna trwającą 10 lat przebudowę pałacu radzyńskiego.

1752-56 – **Johann Chrisostomus Redler** wykonuje dekorację rzeźbiarską pałacu.

1767 - **2 lutego** w radzyńskiej świątyni Książę Biskup Warmiński Ignacy Krasicki udzielił sakramentu małżeństwa córce Marianny i Eustachego Potockich – **Cecylii Urszuli** z księciem Hieronimem Januszem Sanguszką.

1768 – 20 lutego w Warszawie **zmarła Marianna z Kątskich Potocka**, a po 4 dniach - 24 lutego zmarł jej mąż **Eustachy Potocki**, generał artylerii Wielkiego Księstwa Litewskiego, właściciel dóbr radzyńskich.

1771 – według pierwszego działu majątku, właścicielem Radzynia został najstarszy syn Potockich – **Kajetan**. W wyniku kolejnych działów właścicielem pałacu został **Stanisłw Kostka Potocki**.

1779 – w wyniku podziału dóbr po Mariannie i Eustachym Potockich właścicielem Radzynia został ich syn hrabia **Jan Nepomucen Eryk Potocki** (zm. po 1815 roku).

1780 - powstaje podmiejski pałacyk nazywany Gubernią.

1799 – Jan Potocki sprzedał dobra radzyńskie z pałacem za pośrednictwem ks. Stanisława Staszica Annie z Zamojskich Sapieżynie. Za jej rządów przeprowadzono liczne remonty pałacu.

1810 - Radzyń, który w wyniku ostatniego rozbioru znalazł sę w zaborze austriackim, staje się stolicą powiatu, w pałacu znajdują siedzibę urzędy.

1817 – 25 września w pałacu radzyńskim odbył się ślub córki Sapieżyny – Anny Zofii z księciem Adamem Jerzym Czartoryskim.

1818 – Anna Sapieżyna w pomieszczeniach pałacowych zakłada szkołę elementarną.

1823 – dobra radzyńskie przechodzą w ręce **Anny Sapieżanki** i jej męża **Adama Jerzego Czartoryskiego** (1770-1861), późniejszego twórcy paryskiego centrum politycznego polskiej emigracji tzw. Hotelu Lambert.

1834 – 30 stycznia w obawie przed konfiskatą majątku za udział w Powstaniu Listopadowym Czartoryscy sprzedają majątek Antoniemu Korwin Szlubowskiemu. W rękach Szlubowskich majątek radzyński znajduje się do roku 1944, a pałac – do 1920.

1861 – 20. marca w Radzyniu odbywa się manifestacja religijno-patriotyczna jako echo wydarzeń warszawskich. Na rogatki miasta Radzynia przy ul Międzyrzeckiej procesjonalnie zaniesiono krzyż , przy jego ustawieniu **ks. Józef Żebracki** wygłosił płomienne kazanie, którego echa doszły do namiestnika Królestwa.

1863 – w nocy z 22 na 23 stycznia dochodzi do walk powstańczych. W Radzyniu stacjonowały silne oddziały rosyjskie. Naczelnikiem powstania w powiecie radzyńskim był **Bronisław Deskur**. Miasta nie udało się opanować. Przebieg tej historycznej nocy styczniowej opisał **Józef Piłsudski**. Opowiadanie „Atak na Radzyń"znalazło się w szkolnym podręczniku dla klasy 4. szkoły powszechnej.

1864 - Pałac Potockich zajęli Rosjanie, w sali balowej urządzili sąd polowy, który skazywał schwytanych powstańców na śmierć, zsyłkę, więzienie. Pomieszczenia piwniczne zmieniono na cele więzienne. Dla zastraszenia społeczności miasta urządzano publiczne egzekucje. Pamiątką tych wydarzeń jest m.in. Mogiła Powstańców przy ul. Powstańców Styczniowych, krucyfiks z datą 1863 w kaplicy Pana Jezusa w kościele pw. Świętej Trójcy, na który ks. Żebracki przyjmował przysięgę od powstańców.

1875 – 13 maja likwidacja unickiej Diecezji Chełmskiej. Kościoły unickie zostały zamienione na cerkwie prawosławne. Taki sam los spotkał parafię unicką w Radzyniu.

1880-1909 - **Józef Buchbinder** maluje obrazy do kościoła pw. Świętej Trójcy.

1882 – Rosjanie rozebrali cerkiew unicką znajdującą się przy obecnej ul. Partyzantów, zbudowali prawosławną pw. św. Gregorija na terenie obecnego boiska przy Szkole Podstawowej nr 1.

1920 - 29 maja ostatni właściciele pałacu – Bronisław i Zofia **Szlubowscy** przekazali Pałac Potockich wraz z najbliższym otoczeniem władzom II Rzeczypospolitej. Sami osiedlają się w pałacyku Gubernia. Dzięki tej darowiźnie w Radzyniu znalazło się miejsce na siedziby urzędów i instytucji miejskich, powiatowych i okręgowych oraz państwowych, co pozwoliło miastu zachować status powiatu.

1920 – w czasie wojny polsko-sowieckiej w nocy z 9 na 10 sierpnia, oddziały sowieckie zajęły Radzyń.

1923 -15 stycznia cerkiew prawosławna w Radzyniu została oddana na kościół katolicki, który przyjął wezwanie Najświętszego Serca Jezusowego. Po wojnie świątynia z powodu silnych zniszczeń została rozebrana, z uzyskanego w ten sposób materiału zbudowano plebanię przy kościele Świętej Trójcy. Teren kościoła to obecnie boisko przy Szkole Podstawowej nr 1.

1939 - od 9 do 12 września trwały bombardowania Radzynia przez eskadry niemieckich samolotów. Wskutek bombardowań bombami zapalającymi i burzącymi spłonęło kilkadziesiąt zabudowań gospodarskich i zginęło kilkanaście osób, a wiele zostało rannych.

1944 – w lipcu podczas wycofywania się oddziałów niemieckich z Radzynia zostaje podpalone archiwum znajdujące się w Pałacu Potockich. W wyniku pożaru częściowo spłonęły mury, a całkowicie wnętrza z wyposażeniem i dekoracjami.

1946 – 31 grudnia połączone oddziały WIN obwodu radzyńskiego i włodawskiego pod dowództwem kpt. Leona Sołtysiaka ps. James i por. Leona Taraszkiewicza ps. Jastrząb uderzyły na komendę UB i MO w Radzyniu. Celem ataku było uwolnienie przetrzymywanych tam więźniów, jednak akcja się nie udała.

1950 – rozpoczyna się odbudowa pałacu, obiekt zostaje oddany do użytku w połowie lat 60.

Lata 70. XX wieku – poddano remontowi elewację pałacu, przeprowadzono prace konserwatorskie rzeźb Redlera, wymieniono pokrycie dachu na blaszane.

Przełom XX i XXI wieku – dalsze prace konserwatorskie: wymiana dachu na miedziany, remont muru oporowego przy bramie wjazdowej na dziedziniec pałacu, odwodnienie fundamentów, renowacja elewacji północnej (od strony parku).

2014 – 12 grudnia w kościele Trójcy Świętej w czasie Mszy św. został dokonany Akt zawierzenia Panu Jezusowi przez ręce Maryi Panny Miasta Radzyń Podlaski i jego mieszkańców.

2015 – 2 lipca Pałac Potockich został przekazany na własność Miasta Radzyń Podlaski.

AW

Władze Miasta Radzyń Podlaski

Rada Miasta kadencja 2014-2018

Siedzą od lewej: 1. Waldemar Panasiuk, 2. Burmistrz Miasta Radzyń Podlaski Jerzy Rębek, 3. Bożena Lecyk, 4. Przewodniczący Rady Miasta Adam Adamski, 5. Włodzimierz Sieromski ,
Stoją od lewej: 1. Jacek Piekutowski, 2. Marek Zawada, 3 . Krzysztof Stradczuk, 4. Dariusz Wierzchowski, 5. Piotr Skowron, 6. Krzysztof Wołowik, 7. wiceprzewodniczący Rady Miasta Mieczysław Zając, 8. wiceprzewodniczący Rady Miasta Bogdan Fijałek, 9.Izydor Długosz, 10. Robert Mazurek - od kwietnia 2018 - Dariusz Bilski, 11. Jakub Jakubowski.

Burmistrz - Jerzy Rębek

Samorządowiec z powołania, wykształcenia i doświadczenia zawodowego, poseł VI i VII kadencji Sejmu.
Urodził się 10 lutego 1960 w Radzyniu Podlaskim, całe życie związany jest z rodzinnym miastem. Z wykształcenia administratywista, ukończył studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (2003).
Z samorządem związany jest od jego początków w Polsce, czyli od roku 1990, gdy objął funkcję wójta Gminy Radzyń Podlaski i pełnił ją przez 3 kadencje. W 2002 roku został radnym Rady Powiatu Radzyńskiego, mandat sprawował przez 5 lat, jednocześnie prowadził Wydział Oświaty w Gminie Radzyń Podlaski.
Zajmował się samorządem również w czasie, gdy sprawował mandat poselski w VI i VII kadencji Sejmu (2007-2014), pracując m.in. w Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, włączając się w najważniejsze sprawy związane z funkcjonowaniem samorządu w Polsce.
W 2014 odszedł z Sejmu w związku z wyborem na stanowisko burmistrza Radzynia Podlaskiego.
Jerzy Rębek o swojej pracy w samorządzie:
„Samorząd to moja pasja. Swoją pracę traktuję i staram się pełnić jako misję, działalność dla wspólnego dobra, ponieważ najważniejszym aspektem jest odpowiedzialność za to wspólne dobro. Nieodpowiedzialność w pełnieniu funkcji skutkuje stratami materialnymi, ale też często cierpieniem ludzi. Taka świadomość bardzo mobilizuje do pracy.
To, co w pracy samorządowej cenię najbardziej, to dobra, konstruktywna współpraca z przedstawicielami różnych środowisk, grup społecznych, nawiązywanie dialogu społecznego."

Wiceburmistrz Tomasz Stephan
Sekretarz Miasta Robert Targoński
Skarbnik Anna Woźniak

Rada Miasta:
Przewodniczący – Adam Adamski
Wiceprzewodniczący – Bogdan Fijałek
Wiceprzewodniczący – Mieczysław Zając

Izydor Długosz
Jakub Jakubowski
Bożena Lecyk
Robert Mazurek, zastąpiony od kwietnia 2018 przez Dariusza Bilskiego
Waldemar Panasiuk
Jacek Piekutowski
Włodzimierz Sieromski
Piotr Skowron
Krzysztof Stradczuk,
Dariusz Wierzchowski
Krzysztof Wołowik
Marek Zawada

Najważniejsze inwestycje zrealizowane w 2017 i realizowane w 2018 r.

W 2017 roku w Radzyniu zostało zrealizowanych 20 inwestycji prowadzonych przez Miasto, 6 rozpoczęto, opracowano lub rozpoczęto opracowani 7 projektów kolejnych inwestycji, podjętych zostało szereg innych działań, mających na celu rozwój i promocję Radzynia, poprawę warunków życia w mieście. Podjęcie licznych i kosztownych, ale potrzebnych inwestycji to efekt uporządkowania budżetu i zmniejszenia zadłużenia miasta.

Obiekty sportowe

W 2017 roku rozpoczęła się budowa dwóch obiektów sportowych: hali sportowej z zapleczem przy Szkole Podstawowej nr 1 oraz sali gimnastycznej z zapleczem przy Szkole Podstawowej nr 2 na ul. Chmielowskiego. Realizacja wprowadzi normalność do szkół, poprawi komfort odbywania zajęć,
zakończy wędrówki uczniów, którzy korzystali z obiektów zewnętrznych (SP1) lub zmuszeni byli dojeżdżać na niektóre zajęcia (w-f, informatyka) w trakcie lekcji (SP2).

Hala sportowa przy Szkole Podstawowej nr 1

Hala sportowa z zapleczem przy Szkole Podstawowej nr 1 to obiekt o wymiarach wewnętrznych
18 na 36 metrów (powierzchnia 1360 m2, kubatura 9945 m3), pomieści także zaplecze: szatnie, sanitariaty, magazynek sprzętu, pomieszczenie dla trenerów, ale także siłownię oraz dwie małe sale, które będą służyć do gimnastyki korekcyjnej. W ramach inwestycji przebudowane zostanie
boisko. Z hali po zakończeniu lekcji będą mogli korzystać w sposób zorganizowani wszyscy chętni mieszkańcy.

Sala gimnastyczna przy Szkole Podstawowej nr 2 (ul. Chmielowskiego)

Oprócz sali gimnastycznej z zapleczem przy Szkole Podstawowej nr 2 na ul. Chmielowskiego, powstaną również dodatkowe dwie sale lekcyjne – informatyczna i ogólna. Z obiektu sportowego po zakończonych zajęciach, w sposób zorganizowany będą mogli korzystać także mieszkańcy.

Mieszkania socjalne na ul. Budowlanych

W roku 2017 rozpoczęła się adaptacja dawnego biurowca na mieszkania socjalne. W budynku powstały 32 mieszkania, średnio po 30 m2, w tym 3 przystosowane dla osób niepełnosprawnych.
Lokale będą od razu nadawały się do zasiedlenia. Każde z mieszkań będzie miało wykończone wnętrze – z pomalowaniem ścian, położeniem podłóg, założeniem grzejników, kuchni gazowych, białym montażem (umywalki, wanny, sedesy, zlewozmywaki), wyposażone będą w kotły gazowe z indywidualnymi licznikami zużycia gazu.

Słoneczna Alternatywa dla Radzynia Podlaskiego

Od polowy listopada 2017 r. do kwietnia 2018 r. realizowany był projekt „**SŁONECZNA ALTERNATYWA DLA RADZYNIA PODLASKIEGO**", współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. W ramach projektu na domach mieszkańców Radzynia zamontowanych zostało 381 solarów i 78 instalacji fotowoltaicznych.
W roku 2015 i 16 Miasto Radzyń Podlaski jako lider prowadziło realizację projektu „Czysta energia w Powiecie Radzyńskim" polegającego na montażu 1000 instalacji solarnych w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz budowę kotłowni na biomasę w Komarówce Podlaskiej.

Budowa ulic

Poprawa stanu radzyńskich ulic, zaniedbanych przez dziesięciolecia, stanowi jeden z priorytetów obecnych władz miasta. Prace prowadzone są na różnych ulicach systematycznie, w miarę posiadanych środków. W 2017 roku zakończona została budowa czterech ulic. Są to: 1. **Łąkowa** (ok.800 tys. zł); 2. **Lendzinek I** (340 tys. zł) - potrzebna dla mieszkańców, ale także przybywających w środę na targ; 3. droga przy ul. **Bulwary** 10 (100 tys. zł), czego od dawna oczekiwali mieszkańcy osiedla; 4. zbudowany został ciąg pieszy **od ul. Słowackiego do Wisznickiej** (20 tys. zł). Ponadto rozpoczęła się budowa ciągu pieszo-jezdnego, w tym ścieżki rowerowej na **ul. Wisznickiej** (zakładana wartość inwestycji ok. 230 tys. zł). Przygotowany został projekt na przebudowę drogi powiatowej – ul. Sitkowskiego).

Wodociągi i kanalizacja

W 2017 roku PUK wykonał nowe wodociągi na ulicach: **Lipińskiego, Broniewskiego, Konopnickiej, Żeromskiego i Tysiąclecia** - 1238 metrów z przyłączami i nowymi zasuwami oraz hydrantami, a także na os. Bulwary. W 2016 roku wykonano 1168 m nowego wodociągu **na Osiedlu Zgoda** (ulice: **Norwida, Przesmyckiego i Witkiewicza**). W sumie w ciągu 2 lat wymieniono 2,5 km wodociągów. W 2017 roku wykonana została kanalizacja na ulicach: **Męczenników Podlaskich i Lisowskiego**. Rok wcześniej - na 5 ulicach: Polnej, Budowlanych, Lisowkiego, Brzostówieckiej i Łąkowej. Zbudowano **separator na kolektorze deszczowym** przy ul. Krysińskiego.
Miejskie Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych uzyskało dofinansowanie ponad 3,5 mln zł na modernizację Stacji Uzdatniania Wody i części wodociągów w Radzyniu. Umowa w sprawie dofinansowania została podpisana 11 września2017 r. w Urzędzie Marszałkowskim w Lublinie.
Ponadto prowadzone były liczne mniejsze inwestycje, m.in. remonty w Przedszkolu Miejskim, budynku socjalnym przy ul. Brzostówieckiej 2, szkołach miejskich, na stadionie (budowa trybun dla gości), w Dziennym Środowiskowym Domu Samopomocy; prowadzono wykup działek pod budowę nowych dróg.

Działania w sprawie rewaloryzacji Pałacu Potockich

Rewitalizacja Miasta - pałacu i Rynku: „Rokoko na Nowo"

Miasto Radzyń Podlaski 29 listopada 2017 r. złożyło w Urzędzie Marszałkowskim wniosek do Regionalnego Programu Operacyjnego na rewitalizację miasta. Od początku roku 2017 był przygotowywany „Miejski Program Rewitalizacji Miasta Radzyń Podlaski na lata 2016-2023", na realizację którego miasto może uzyskać ok. 10 mln zł z RPO. W ramach przygotowywanego projektu znalazła się ostatecznie rewitalizacja korpusu głównego Pałacu Potockich oraz ul. Rynek. Projekt rewitalizacji korpusu głównego został przygotowany przez zespół naukowców z Politechniki Lubelskiej we współpracy z Akademią Sztuk Pięknych w Warszawie. Ul. Rynek – plac położony w bezpośrednim sąsiedztwie zespołu pałacowo-parkowego - ma się stać według planów wizytówką miasta z nową nawierzchnią, małą architekturą, fontanną. W planach jest przebudowa infrastruktury (instalacji wodnej, kanalizacyjnej, burzowej).

Konserwacja rzeźb Redlera i Żelaznej Bramy

Konserwacja unikatowych w skali europejskiej rzeźb Redlera, zdobiących Pałac Potockich, trwała od 2015 r. Najpierw odnowione zostały rzeźby zdobiące zachodnią, reprezentacyjną wieżę bramną. Rok później – w 2016 r. prowadzona była renowacja na skrzydle wschodnim. Odnowione zostały też putta z zachodniego skrzydła i znad patio. W 2017 roku odnowiona została Żelazna Brama – otwierająca dziedziniec pałacu od strony południowej - oraz zdobiące ją dwie kamienne kompozycje rzeźbiarskie. Na lato 2018 r. przewidziana została kontynuacja renowacji rzeźb. Tym razem w ręce konserwatorów trafi grupa z jeleniem znajdująca się nad ryzalitem zachodniego skrzydła pałacu (dawne wejście do biblioteki).

Renowacja elewacji

Dzięki dofinansowanie w wysokości 160 tys. zł przyznanemu przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2017 r. przeprowadzony został remont elewacji południowego pawilonu wschodniego skrzydła Pałacu Potockich.

Na 2018 r przewidziano remont wieży bramnej w zachodnim skrzydle Pałacu Potockich oraz renowację całego zachodniego skrzydła. Na wieżę Miasto pozyskało dofinansowanie w wysokości 150 tys. zł z Ministerstwa Kultury. Łączna kwota remontu to 630 tys. zł. Na elewację zachodniego skrzydła zostanie przeznaczona kwota 1,6 mln zł pozyskana z budżetu państwa staraniem senatora Grzegorza Biereckiego i posła Janusza Szewczaka.

Oranżeria

Przygotowywany jest projekt zagospodarowania i rewitalizacji oranżerii, w okresie jesiennym 2018 r. rozpoczną się zabiegi o środki pomocowe.

Dziedziniec honorowy

W 2017 r. rozpoczęte zostały działania w sprawie zagospodarowania dziedzińca pałacowego, włącznie z renowacją murów oporowych. Jeszcze w roku 1994 Miasto zamówiło koncepcję zagospodarowania tego miejsca, którą stworzyli specjaliści z Białegostoku. Koncepcja zagospodarowania dziedzińca przewiduje m.in. wyłożenie części powierzchni płytami granitowymi, a na obszary zielone mają być dostępne dla wszystkich do celów rekreacyjnych.

Salon ogrodowy

W styczniu 2016 roku złożony został wniosek o środki na rewaloryzację parku miejskiego. Miasto ubiegało się o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 w wysokości 1 003 595,00 zł. Łączna wartość projektu to 1 180 699,99 zł.

W jego ramach przewidziano m.in. odtworzenie reprezentacyjnego salonu ogrodowego typu włoskiego, o powierzchni ok. 1,8 ha z alejami z nawierzchnią szutrową, elementami małej architektury (fontanna, ławki). W projekcie jest również iluminacja tej części parku.

Projekt jeszcze w latach 90. XX wieku, podczas pierwszej kadencji samorządu stworzyła Dorota Pape, która napisała o radzyńskim parku: „Ogród w Radzyniu Podlaskim jest jednym z niewielu, o ile nie jedynym na terenie Polski, ogrodem barokowym, zachowanym w oryginalnej, XVIII-wiecznej formie. Na przestrzeni wieków wiele wspaniałych zabytków sztuki ogrodowej przestało istnieć... W ogrodzie radzyńskim wszystkie elementy barokowe, począwszy od kompozycji, osi widokowych, ukształtowania trenu i układu ścieżek, przetrwały do naszych czasów. Dlatego, mimo znacznej degradacji , założenie radzyńskie jest niezwykle cenne – bo autentyczne...

Barokowe założenie pałacowo-ogrodowe w Radzyniu jest niezwykle cennym obiektem polskiej kultury"(Dorota Pape: Barokowy ogród przy rezydencji magnackiej w Radzyniu Podlaskim, w: Radzyń Podlaski. Miasto i rezydencja, pod red. Grażyny Michalskiej i Dominiki Leszczyńskiej, Radzyń Podlaski 2011, s. 121- 134).

W 2016 roku podjęte zostały starania, by Pałac Potockich uznany został za Pomnik Historii i znalazł się na prezydenckiej liście tego typu zabytków, które mają znaczenie ponadregionalne.

Karol Niewęgłowski

Położenie geograficzne, powierzchnia, warunki przyrodnicze

Radzyń leży na Nizinie Południowopodlaskiej, na skraju Równiny Łukowskiej. Tereny te to podmokła i zatorfiona stosunkowo płaska równina o wysokości 140-160 m n.p.m. oraz nieco wyższa falista równina morenowa zbudowana z utworów gliniastych i piaszczystych.
Miasto ma powierzchnię 1 931 ha (19 km^2), z tego użytki rolne zajmują 57%. Teren Miasta cechuje duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Największą grupę stanowią małe gospodarstwa do 10 ha (95%), natomiast największe powierzchnie zasiewów zajmują: pszenżyto ozime, mieszanki zbożowe jare oraz owies. Niewielki jest udział roślin okopowych i strączkowych.
Na terenie miasta lasy zajmują powierzchnię 79,43 ha, co stanowi 4% ogólnej jego powierzchni. Większość znajduje się na Kozimrynku Nowym – 78,75 ha. Są to przede wszystkim lasy olsowe. W bezpośrednim otoczeniu miasta, jednak poza jego granicami, występują kompleksy leśne o dużej powierzchni. Dominują bory sosnowe, głównie jako monokultury sosnowe. W drzewostanach liściastych gatunkami dominującymi są brzoza, dąb i olsza. Lasy te tworzą formę półpierścienia okalającego miasto od strony południowej.
Przez Radzyń Podlaski płynie Białka wraz z dwoma dopływami. Płytka dolina niewielkiej rzeki dzieli obszar Radzynia Podlaskiego na dwie części: północną i południową.

Położenie administracyjne

Miasto Radzyń Podlaski jest położone w północnej części województwa lubelskiego, w centrum powiatu radzyńskiego; tu znajdują się władze powiatowe, a w jego strefie oddziaływania znajduje się obszar obejmujący gminy: Borki, Czemierniki, Kąkolewnica Wschodnia, Komarówka Podlaska, Ulan Majorat i Wohyń; Gmina Radzyń Podlaski okala teren miasta. Radzyń oddalony jest o 72 km na północ od stolicy województwa – Lublina, 54 km od Białej Podlaskiej, a 145 km na południowy wschód od Warszawy. Okoliczne mniejsze ośrodki miejskie to: Łuków położony w odległości ok. 24 km, Międzyrzec Podlaski (ok. 29 km), Parczew (ok. 30 km)

Komunikacja

Radzyń Podlaski leży przy bardzo ważnym węźle komunikacyjnym. Tu krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne o znaczeniu międzynarodowym:
1/ droga krajowa nr 19 łącząca trzy duże ośrodki miejskie wschodniej Polski: Białystok, Lublin, Rzeszów, ale także stanowiąca europejski korytarz transportowy, prowadzący z Koszyc na Słowacji do krajów bałtyckich - Kowna na Litwie i Rygi na Łotwie
2/ droga krajowa nr 63 prowadzącą od przejścia granicznego z Białorusią w Sławatyczach do do Siedlec i dalej do Łomży.
Na terenie Radzynia znajduje się: 11,1 km dróg krajowych, 2,6 km dróg wojewódzkich, 10,6 km dróg wojewódzkich I 43 km dróg gminnych (miejskich). Przewozy pasażerskie wykonywane są przez miejscowe Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Radzyniu Podlaskim I innych przewoźników. W 2008 r. wybudowano nowy dworzec autobusowy przy ul. Lubelskiej. Z dworca korzystają wszyscy przewoźnicy świadczący usługi w zakresie transportu drogowego osób.
W 2011 otwarto sanitarne lądowisko przy ul. Wisznickiej. W odległości ok. 3 km od północnej granicy miasta przebiega linia kolejowa Lublin - Łuków.

Ludność

Na dzień 31.12.2017 roku w Radzyniu było zameldowanych na pobyt stały 15 570 osób, w tym 7473 mężczyzn i 8097 kobiet .
Dzieci do 6 roku życia było w mieście 1 029, w tym 539 chłopców i 490 dziewcząt. Widać znaczący wzrost urodzin w ostatnim czasie, gdyż dzieci w wieku 0-2 lata było 396 , w wieku 3 lat 162, a w wieku 4-5- 302. Uczniowie (7-18 lat): 1874 (960 mężczyzn i 914 kobiet)
W wieku tzw. produkcyjnym – od 19 roku życia do 65 dla mężczyzn i 60 dla kobiet – 9 717 osób (5 102 mężczyzn i 4 615 kobiet)
W wieku poprodukcyjny było – 2 950 osób, w tym 872 mężczyzn (powyżej 65 roku życia), a kobiet 2078 (powyżej 60 r. ż).
Liczba mieszkańców Miasta Radzyń Podlaski wykazuje od 2012 r. systematyczną tendencję malejącą (warto porównać: w 2010 miasto miało 20 800 mieszkańców). Inny niekorzystny trend to szybko zwiększający się odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, zmniejsza się natomiast liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Świadczy to o starzeniu się społeczeństwa miasta.

Placówki oświatowe i wychowawcze

Przedszkola i punkty przedszkolne

1) Przedszkole Miejskie
ul. Armii Krajowej 12
2) Przedszkole Miejskie
ul. Reja 2
3) Przedszkole Miejskie
ul. Chmielowskiego 8
4) Przedszkole Specjalne
ul. Sitkowskiego 1B
5) Niepubliczne Przedszkole „Bambino" Spółdzielczej Mleczarni Spomlek
ul. Kleeberga 2/1
6) Niepubliczne Przedszkole" Kacperek"
ul. K.K. Jagiellończyka 7
7) Niepubliczne Przedszkole „Biedroneczka"
ul. Warszawska 28

Szkoły Podstawowe

1) Szkoła Podstawowa nr 1 im. Bohaterów Powstania Styczniowego
ul. Jana Pawła II 25
2) Szkoła Podstawowa nr 2
ul. Sitkowskiego 3
3) Szkoła Podstawowa Specjalna
ul. Sitkowskiego 1B

Gimnazja

1) Gimnazjum nr 1 im. Orląt Lwowskich
ul. Jana Pawła II 25
2) Gimnazjum nr 2
ul. Sitkowskiego 3
3) Gimnazjum Specjalne
ul. Sitkowskiego 1B

Szkoły ponadgimnazjalne

1) I Liceum Ogólnokształcące
ul. Partyzantów 8
2) Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Jana Pawła II
ul. Sikorskiego 15
- II Liceum Ogólnokształcące w ZSP
- Liceum Profilowane w ZSP
- Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w ZSP
- Technikum w ZSP
- Technikum Uzupełniające dla Dorosłych
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa w ZSP

3) Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy
ul. Sitkowskiego 1b

Zakład Doskonalenia Zawodowego
w Radzyniu Podlaskim
ul. Sitkowskiego 2 A

Szkoły Policealne

1) ZDZ Studium Policealne ul. Sitkowskiego 2 A
2) Szkoła Policealna PROFIT ul. Jana Pawła II 25

Szkoły artystyczne

Państwowa Szkoła Muzyczna
I st. im. Karola Lipińskiego
ul. Jana Pawła II 2

Gospodarka

Miasto Radzyń Podlaski jest znaczącym ośrodkiem handlowo-usługowo-przemysłowym województwa lubelskiego. Największym zakładem produkcyjnym w mieście jest Spółdzielcza Mleczarnia „Spomlek" - znany w Polsce producent serów długodojrzewających.
Inne znaczące przedsiębiorstwa to: Fabryka Narzędzi Chirurgicznych należąca do koncernu B. Braun, Górnicza Fabryka Narzędzi, Spółdzielnia Zakład Pracy Chronionej „Simena", zakłady produkcyjne przemysłu ciastkarskiego: drGerard oraz Tedex, zakład przetwórstwa owoców i warzyw BIMIZ-FOOD, firmy transportowe. Dobrze radzą sobie na rynku: funkcjonująca w Radzyniu od 112 lat Powszechna Spółdzielnia Spożywców „Społem" oraz spółki miejskie - Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej, Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych oraz Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej.

Kościoły i związki wyznaniowe:

1) Kościół Rzymskokatolicki
- Parafia Świętej Trójcy
- Sanktuarium Matki Boskiej Nieustającej Pomocy
- Parafia pw. Świętej Anny i Błogosławionych Męczenników Podlaskich

2) Zbór Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej
3) Zbór Świadków Jehowy.

Radzyń może pochwalić się bardzo bogatym życiem kulturalnym

Wydarzeniem bez precedensu są coroczne Dni Karola Lipińskiego, na które składają się jesienne koncerty muzyki klasycznej oraz jazzowej z udziałem wybitnych muzyków. Są one formą uhonorowania urodzonego w Radzyniu Podlaskim światowej sławy wirtuoza skrzypiec i kompozytora - Karola Józefa Lipińskiego, a także okazją do popularyzacji jego muzyki i twórczości.

Fot. www.wet.art.pl

MUZYKA

Wydarzeniem bez precedensu są coroczne **Dni Karola Lipińskiego**, na które składają się jesienne koncerty muzyki klasycznej oraz jazzowej z udziałem wybitnych muzyków. Są one formą uhonorowania urodzonego w Radzyniu Podlaskim światowej sławy wirtuoza skrzypiec i kompozytora - Karola Józefa Lipińskiego, a także okazją do popularyzacji jego muzyki i twórczości. Początki imprezy sięgają 1984 r. i zainicjowane zostały przez Społeczny Komitet Organizacyjny. Obecnie, organizatorem DKL jest Radzyńskie Towarzystwo Muzyczne, którego długoletnim prezesem był zmarły w 2016 r. **Zygmunt Pietrzak**. Funkcję Prezesa Zarządu RTM od 2016 r. pełni **Agnieszka Jeż**.

Dla miłośników piosenki autorskiej organizowane są **Ogólnopolskie Spotkania z Piosenką Autorską „Oranżeria"**. Impreza organizowana jest od 1996 r. przez Radzyński Ośrodek Kultury. Jej celem jest propagowanie, promowanie i edukowanie młodych artystów oraz promowanie piosenki autorskiej a także promocja miasta. W 2018 r. odbędzie się 23. edycja imprezy. W ostatni weekend sierpnia na radzyńskiej scenie odbędzie się m.in. koncert **Ewy Szlachcic** i **Piotra Bogutyna** poświęcony Jonaszowi Kofcie w 30. rocznicę śmierci, wystąpią również **Izabela Trojanowska**, **Wolna Grupa Bukowina** i **Antonina Krzysztoń**.

Fot. www.radzyn-podl.pl

Atmosferę muzyczną Radzynia tworzy **Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. K. Lipińskiego**. Ambasadorem radzyńskiej kultury niewątpliwie jest **Kameralna Orkiestra Akordeonowa Arti-Sentemo** prowadzona jest przez Stowarzyszenie Melodia-Art przy PSM w Radzyniu Podlaskim. Założycielem, dyrygentem, a przede wszystkim pedagogiem tej grupy jest dyrektor szkoły **Zbigniew Czuryło**. Piękno i fenomen orkiestry polega na tym, że ciągle się rozwija i poszerza swój repertuar. Doskonali umiejętności wykonawcze. Uczniowie wchodzący w skład orkiestry to laureaci krajowych i międzynarodowych konkursów akordeonowych w grze solowej. Doskonaląc swój solistyczny warsztat wykonawczy sprawiają, że muzyka kameralna w ich wykonaniu jest coraz piękniejsza, wspanialsza, doskonalsza w swej formie wyrazu artystycznego.

W Radzyniu swoje wydarzenie mają również fani mocnego brzmienia. **RO(C)KOWISKO** to cykliczna impreza organizowana przez Radzyński Ośrodek Kultury od roku 2008. Podczas dwudniowego spotkania uczestnicy mają okazję podszkolić swój warsztat gitarowy czy też perkusyjny, zaś miłośnicy rocka posłuchać ulubionej muzyki w wykonaniu gwiazd.

Uroczystościom państwowym i miejskim ton nadaje **Młodzieżowa Orkiestra Dęta** kierowana przez Jacka Nestoruka. Od roku zespół pracuje w ramach ROK.

Fot. www.rtm.org.pl

TEATR

Od 23. lat Radzyński Ośrodek Kultury przygotowuje **Międzynarodowe Warsztaty Teatralne „Dialogi"**. Celem imprezy jest trening sprawności aktorskiej z dużym naciskiem na fizyczność i sprawność ruchową oraz pracę z tekstem oraz śpiew. Działania warsztatowe wymagają od uczestników dużej aktywności, przełamywania barier i schematów ruchowych co pozwala na swobodne posługiwanie się swoim ciałem w procesie twórczego działania. Uczestnicy „Dialogów" spotkają się z elementami improwizacji ruchowej opartej na dialogu w grupie. Corocznie na zakończenia warsztatów tworzony jest spektakl, który powstaje w czasie trwania warsztatów i jej twórcami są sami uczestnicy przy udziale osób prowadzących.

SZTUKI PLASTYCZNE

W Radzyniu ważne miejsce zajmuje również twórczość plastyczna – w dziedzinie malarstwa i fotografii. W podziemiach Oranżerii mieści się **Galeria „Oranżeria"**, kierowana przez Arkadiusza Kulpę, gdzie systematycznie organizowane są wystawy plastyczne – głównie malarskie, ale także fotografii, rzeźby, ceramiki itd. Od maja działa Galeria na Płocie – przy ścieżce rowerowej, gdzie na inaugurację zaprezentowane zostały wspaniałe fotografie Radzynia wykonane przez członków **Radzyńskiego Klubu Fotograficznego „Klatka"** kierowanego przez Tomasza Młynarczyka – prezesa Lubelskiego Oddziału Związku Polskich Artystów Fotografików. Ważne sukcesy na arenie ogólnopolskiej, a nawet międzynarodowej odnoszą młodzi członkowie **Klubu Miłośników Fotografii „ZOOMIK"** (kier. Janusz Wlizło).

SPOTKANIA Z PODRÓŻNIKAMI

W centrum miasta znajduje się Skwer Podróżników, na którym od 2015 r. swoje tabliczki odsłaniają globtroterzy. Czynią to w ramach „Radzyńskich Spotkań z Podróżnikami", które od 2012 r. stały się ważną, cykliczną imprezą, która zapewniła sobie poczytne miejsce w kulturalno-towarzyskim życiu Radzynia. Od początku istnienia cyklu nasze miasto odwiedzili już m.in. Wojciech Cejrowski, Elżbieta Dzikowska, Marek Kamiński, Arkady i Marek Fiedler, Aleksander Doba czy Piotr Pustelnik.

BIBLIOTEKA I ARCHIWUM

Ważną rolę kulturotwórczą pełnią **Miejska Biblioteka Publiczna** (dyr. Grażyna Kratiuk), organizująca życie kulturalne dla różnych grup wiekowych, poprzez różne formy działań skutecznie zachęcająca do czytelnictwa, oraz **Archiwum Państwowe w Lublinie**

Fot. www.podroznik-radzyn.pl

Oddział w Radzyniu Podlaskim, kierowane przez dr Joannę Kowalik-Bylicką.

SENIORZY

Warto podkreślić aktywność kulturalną seniorów, którzy organizują ciekawe wydarzenia kulturalne, gromadzące liczną widownię i promujące miasto w regionie. W Radzyniu działa **Zespół Wokalny „Wrzos"**, pod kierunkiem Teresy Szczepaniuk oraz muzycznym kierownictwem Ewy Łańcut-Nestoruk i Jacka Nestoruka, a także chór **„Radzyniacy"**, którego kierownikiem jest Maria Ligęza. Ważne miejsce zajmuje działający od 14 lat pod kierownictwem Dariusza Gałana **Uniwersytet Trzeciego Wieku**, mający liczne grono stałych słuchaczy, organizujący również spotkania o charakterze kulturalnym, w tym z udziałem młodzieży w ramach Mostu Pokoleń.

W Radzyniu mieszka i tworzy wielu artystów z różnych dziedzin: malarstwa, rzeźby, fotografii, muzyki i literatury.

Robert Mazurek
Dyrektor Radzyńskiego
Ośrodka Kultury

Baza sportowa, rekreacja

Do najważniejszych obiektów rekreacyjno -sportowych miasta należą:

1) Ścieżka rowerowa Bulwar nad Białką długości 3 290 m biegnąca wzdłuż rzeki Białki praktycznie przez całe miasto od ul. Kleeberga do ul. Leśnej.

Po drodze mija wiele ciekawych, zabytkowych obiektów – począwszy od zabytkowego budynku szatni na stadionie sportowym przy ul. Warszawskiej z ok. 1930 r., obok kościoła parafialnego pw. Świętej Trójcy, Pałacu Potockich. W pobliżu znajduje się też park pałacowy z oranżerią, kaplica pw. Aniołów Stróżów, zespół pałacowo - parkowy „Gubernia" oraz kaplica pw. Św. Anny na cmentarzu parafialnym.

2) Pływalnia AQUA-MIŚ przy ul. Sikorskiego 15a.

Obiekt posiada basen sportowy (25x12,5 m, 1,2-1,8 m głębokości, z sześcioma pięcioma torami,w tym jeden do nauki pływania), w części rekreacyjnej basen z dyszami masującymi, gejzerem i wodospadem, zjeżdżalnię rurową zewnętrzną o długości 50 m oraz jacuzzi i suchą saunę.

3) Stadion Miejski ul. Warszawska 77

Wymiary boiska: 105 × 68 m, pojemność stadionu: 1000 (wszystkie miejsca siedzące).

Sport w Radzyniu organizowany jest przez:

- jednostkę Miasta - Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
- Klub piłkarski LKS Orlęta Spomlek występujący w III lidze
- Radzyńskie Sportowe Centrum Taekwon-do
- Sportowe Centrum Radzynia FitPark – Siłownia i Fitness

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji rozpoczął działalność w 2012 roku, ma swą siedzibę na Pływalni Aqua-Miś, która stanowi także jego najważniejszą część.

Co roku odbywają się tu zawody pływackie, począwszy od skierowanych dla dzieci w czasie ferii zimowych aż do Mistrzostw Radzynia w Pływaniu. Od 2017 roku Aqua-Miś jest także areną zawodów aquathlonu, czyli pływania na dystansie 500 metrów, a od 2018 - Radzyński Maraton Pływacki.

Wizytówkami Ośrodka są „Sportowy Dzień Dziecka", który odbywa się na Stadionie Miejskim, „Olimpiada Przedszkolaka" w Parku Miejskim czy „Mikołajki z MOSIREM" w hali ZSP. Co roku imprezy te przyciągają setki uczestników, Biegi 3-majowe. Oprócz wymienionych „masówek" odbywają się imprezy plenerowe jak Dziecięcy Rajd Rowerowy do Paszk czy też imprezy organizowane w lesie Feliksówka (Święto Pieczonego Ziemniaka, kulig w czasie ferii zimowych, 5-kilometrowy biegu w lesie Feliksówka).

Imprezy Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji to także rozgrywki ligowe, głównie siatkówki i piłki nożnej. Zimowe wersje tych rozgrywek to Radzyńska Liga Siatkówki im. Z. Gmura, która w 2018 roku odbyła się już po raz dwudziesty. W trzech ligach (Open, Oldboys oraz Relax) gra w sumie prawie 30 drużyn, a siatkarska zabawa trwa od października do końca kwietnia. Halowa Liga Piłki Nożnej także zakończyła się sukcesem. Rekordowa liczba 14 drużyn, zacięte mecze do ostatnich kolejek, atrakcyjne nagrody i organizacja na wysokim poziomie. To wszystko sprawiło, ze o chętnych do letniej zabawy nie będzie kłopotów.

Również okres wakacji obfituje w różnego rodzaju imprezy. Już od wielu lat rekordy popularności bije siatkówka plażowa. Turniej „Biały Dźwiedź" rozgrywany zawsze w pierwszą niedzielę wakacji, nowy cykl „Trzy Kolory", GP Powiatu, który był koordynowany przez MOSiR, Turniej Nocny. Na „Orliku" przy SP 2 odbywa się piłkarska Liga Orlik Open, w której zawsze gra kilkanaście amatorskich drużyn z Radzynia i okolic, jest Turniej Nocny w Piłce Nożnej i cykle turniejów dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. MOSiR nie zapomina wtedy także o streetballu czy zabawach festynowych dla dzieci.

Innym kierunkiem, który coraz bardziej się rozwija i zdobywa coraz więcej uczestników, jest turystyka. Rajdy rowerowe „Przystanek Tyśmienica", „Kierunek Kock", „Czarny Las" czy „Międzyrzeckie Jeziorka" świetnie wpisały się w potrzeby radzyńskich rowerzystów, a w każdym z nich było kilkudziesięciu uczestników. Były to nie tylko przejechane kilometry, ale także poznanie ciekawych miejsc, historii miejscowości i innych ciekawostek. Nowością w imprezach Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji są spływy kajakowe.

Przykładem włączania się MOSiR-u w obchody świąt narodowych jest udział w organizacji Biegów Tropem Wilczym (Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych) czy Biegi 3 Maja.

Bardzo ważną cechą działalności radzyńskiego Ośrodka jest różnorodność i „wsłuchanie" się w oczekiwania uczestników. Co roku rodzą się nowe pomysły i realizowane są nowe przedsięwzięcia. Jeśli okazują się sukcesem, są kontynuowane, jeśli nie spełniają swych zadań, szuka się kolejnych wyzwań.

MOSiR współpracuje także ze szkołami czy klubami sportowymi przy organizacji wspólnych imprez, a mając w zasobach pływalnię czy salę pałacową, pomaga w funkcjonowaniu wielu sekcjom czy stowarzyszeniom. To także należy do jego zadań.

Marek Topyła